

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

Вяселле ў скансэне 3

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Адкуль
пайшлі
беларусы?
8

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 32 (2778) Год LIV

Беласток, 9 жніўня 2009 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Фота Міры ЛУКШЫ

Беларуская культура перастала цікавіць беларусаў!

Сёлетнія Трыялогі, у якіх прынялі ўдзел інтэлектуалы з Польшчы, Нямеччыны, Венгрыі, Беларусі, у значнай меры былі прысвечаны дзесяцігодзю Згуртавання „Віла Сакрата” ды ягонай ролі ў беларускай культуры еўрапейскага маштабу. Сямінары, аўтарскія сустрэчы і студыйныя аб’езды па мясцовай памежнай зоне традыцыйна праходзілі ўжо ў агратурыстычнай кватэры спадарства Міраславы і Марка Маршалкаў у Лапічах каля Крынак з 30 ліпеня па 1 жніўня г.г. Рэдакцыя „Нівы”гутарыць з Сакратам ЯНОВІЧАМ, пісьменнікам, гаспадаром „Villa Sokrates”, рэдактарам штогодніка „Annus Albaruthenicus”, арганізатарам і стваральнікам Трыялогіў.

Ганна Кандрацюк: — **Якія краіны найбольш адкрыліся на ідэю прамоцыі беларускай культуры ў свеце?**

— Гэта Нямеччына, Італія, Швецыя, Венгрыя, Англія. Найменш адкрыліся славянскія краіны, тыпу балканскія дзяржавы, Чэхія, Славакія, словам там, дзе існуе комплекс горшасці. Я разлічваў яшчэ на дапамогу нашых людзей у свеце, але яны не дапамаглі. Нават адзін з іх не так даўно сказаў мне, што яго беларуская культура ўжо не цікавіць.

— **Не бачу таксама супрацоўніцтва з Інстытутам беларускай культуры ў Нью-Йорку.**

— Яны не праявілі зацікаўлення супрацоўніцтвам. Бо ў Нью-Йорку ўсё вырашаюць новыя эмігранты, тыя, якія з ходу дабраліся да амерыканскага шчасця. Я прабаваў наладзіць з імі кантакт, але яны мне робяць блакаду. Яны лічаць, што я хачу адняць ім хлеб, а яны маюць свой фальварак і пільнуюць яго. Маіх добрых знаёмых, з якімі можна было б рабіць справу, няма ўжо ў жывых.

— **Большасць кантактаў з Еўропай Вы наладзілі праз польскіх інтэлектуалаў і польскую мову. Ці Вы таксама паспрабавалі ладзіць такія кантакты праз рускую мову?**

— Расія нас не хоча. Расія лічыць, што беларуская культура гэта выдум-

ка. Я спрабаваў ладзіць кантакты з імі, не атрымалася. З палякамі інакш. Яны глядзяць на нас так як павінны, для іх мы нацыя. Для расіян мы дзівакі, якія замест стаць рускімі людзьмі, выдумаем нейкую беларускую культуру. Яна ім непатрэбная!

— **Так ці інакш кола сяброў у „Вілы Сакрата” імпазантнае. Паводле архіва, у Вас перапіска недзе з трымастамі інтэлектуаламі з усёй Еўропы. Якія асобы найбольш грунтоўна спрычыніліся да прамоцыі беларушчыны ў Еўропе?**

— Іх шмат. Ёсць такія мадзьяр, Лаяш Пальфальві з Будапешта, які падрыхтаваў анталогію беларускай паэзіі на венгерскай мове. Некалькі дзён таму я атрымаў пісьмо з Фларэнцыі ад італьянца Антона Рафо. Ён паведамляе пра анталогію беларускай паэзіі на італьянскай мове.

— **Яна выйдзе асобнай кніжкай?**

— Асобнай. Кніжку выдадуць у горадзе Балонія. Месяц таму я атрымаў ліст ад шатландца Арнольда Макміліна, які выдае анталогію беларускай літаратуры на англійскай мове. Даходзяць да мяне весткі, што ва ўніверсітэце ў Лёндзе рыхтуюць шведскую анталогію. Словам, свет намі цікавіцца...

— **Выйшла таксама дзесяць нумароў штогодніка „Annus Albaruthenicus”, у якім беларуская літаратура гучыць на амаль усіх мовах Еўропы. Апрача штогодніка Вы выдалі яшчэ пяць кніжак...**

— Так, я выдаў на польскай мове „Зямлю святога Лукі” Алеся Чобата з Гародні. Іншыя выданні гэта „Пад знакам Арла і Пагоні”, „Доўгая смерць Крынак”, „Хатняе стагоддзе”... У рамках нашай дзейнасці падрыхтавана ўжо гісторыя Крынак. Яна напісана доктарам гістарычных навук Віталем Карнялюком з Гародні. Я ўсё шукаю грошы, каб выдаць гэтую кніжку на дзвюх мовах: беларускай і польскай. Трэба гэта рабіць. Я ведаю, што мая ідэя не падабаецца мясцовым чыноўнікам — але такая кніжка павінна быць на дзвюх мовах. Мы

ўсё гаворым пра шматкультурнасць. Якая тут шматкультурнасць, калі падтрымка адносіцца толькі для аднаго польскай мовы? Гэта непаразуменне. Мой дзед быў непісьменны, але ён гаварыў на пяці мовах. Нашым уладам наогул ніякія кніжкі непатрэбныя. Ім не залежыць на культуры. Яны арганізуюць у рамках культурных мерапрыемстваў нейкія гонкі на роварах, забавы з чаркай і шкваркай... А культура — гэта для іх такая лішняя выдумка.

— **Наогул не гаворыцца пра ідэі, слова інтэлігент набывае гістарычнае значэнне...**

— Такое думанне тыповае людзям бедным. Сярод нашага асяроддзя няма ўсё яшчэ эліты. Тыя, што закончылі ўніверсітэты, гэта не інтэлігенты. Іх адукацыя нічога не значыць. Інтэлігент — гэта чалавек які думае пра цэлы свет, які пераймаецца лёсам усяго свету. Напрыклад прафесары пераймаюцца толькі грашыма. Ім кніжка непатрэбная. І скажу вам так, інтэлігент гэта той, хто лічыць сябе арыстакратам духу — ніхто іншы. Я часта гэта бачу ў Еўропе. Там інтэлігенцыя ёсць, бо яны нашмат зможнейшыя за нас. А нашы людзі ўсё змагаюцца з беднасцю. Мы — бедныя людзі. У нашых людзей няма пачуцця Айчыны. Пачуццё Айчыны дае пачатак інтэлігентнасці. Пачуццё Айчыны стварае чалавека, які сам сваім прыкладам і ангажаванасцю стварае сваю Айчыну. Такім інтэлігентам я магу назваць прафесара Анджэя Струмілу, які цягам двух гадоў, за ўласны кошт, стварыў „Кнігу Вялікага Княства Літоўскага”. Гэта арыстакрат духу! Ён не прасіў нашых начальнікаў грашовай падтрымкі, ён добра ведаў, якія ў іх адносіны да кніжкі.

— **Ведаем, што фінансавая падтрымка для Вашай ідэі з году ў год усё больш абмежаваная. У еўрасаюзнай рэчаіснасці павінна быць наадварот.**

— Бяда вось у чым — беларуская культура перастала цікавіць беларусаў. Гутарыла Ганна КАНДРАЦЮК

Сапраўднае аблічча 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Адзін з апошніх запаведнікаў камунізму ў свеце, маленькая краіна Малдова, перажыла на мінулым тыдні чарговую спробу кансервацыі ўлады ў выглядзе парламенцкіх выбараў. Першы раўнд гэтага палітычнага спектакля адбыўся яшчэ ў красавіку бягучага года і завяршыўся сапраўдным канфузам для ўладнага клана...

Сяброўская бяседа 2

Міра ЛУКША

У згодзе з акружаючым краямі 4

Аляксей МАРОЗ

Следам народных творцаў ... 5

Міхал МІНЦЭВІЧ

Герб Белавезжы 9

Пётр БАЙКО

917705461196000

Сапраўднае аблічча

Адзін з апошніх запаведнікаў камунізму ў свеце, маленькая краіна Малдова, перажыла на мінулым

тыдні чарговую спробу кансервацыі ўлады ў выглядзе парламенцкіх выбараў. Першы раўнд гэтага палітычнага спектакля адбыўся яшчэ ў красавіку бягучага года і завяршыўся сапраўдным канфузам для ўладнага клана. Нягледзячы на няроўныя ўмовы ў выбарчым працэсе і моцную фальсіфікацыю, дабіцца свайго камуністам на чале з Уладзімірам Вароніным так і не ўдалося. Тут якраз той выпадак, калі фальсіфікатары абдурылі саміх сябе. Рэч у тым, што яны напросту спалохаліся народа на вуліцы і захацелі пусціць у вочы іншым пыл дэмакратыі. А ў выніку не змаглі знайсці ў новаствораным парламенце (які ў гэтай краіне абірае прэзідэнта) толькі... адзін голас для таго, каб зноў выбраць кіраўніком дзяржавы прадстаўніка ўладных камуністаў. Апазіцыя праявіла салідарнасць і не адшукалася такога дэпутата, якога б прыкупілі ў дадатак да вялікай кучы фальшывых абраннікаў. І вось другая частка малдаўскага спектакля пад назвай выбары. Адчуўшы, што ўлада выслізгвае з рук, тамтэйшыя камуністы перайшлі на істэрыку: сталі яшчэ відавочней парушаць роўнасць правоў кандыдатаў і прытым выкідаць за шкірку незалежных міжнародных назіральнікаў, якія сваімі вачыма хацелі ўбачыць сапраўдны стан рэчэй. Малдоўскія камуністы — сапраўдныя паслядоўнікі правадыра сусветнага пралетарыяту, які сцвярджаў, што кожная ўлада толькі тады нечага варта, калі ўмее сябе адбараніць. Камуністы ніколі не аддадуць улады ў выніку справядлівых выбараў, яны будуць трымацца да апошняга патрона, каб толькі ўзурпаваць яе кожным чынам і коштам. Гэта вам не які-небудзь інтэлігент Вітаўтас Ландсбергіс, для якога на першым плане нацыянальны інтарэсы краіны. Узмацніў суверэнітэт, заклаў падмуркі дэмакратыі і мірна адышоў. Камуністы — не такія, інтарэсы супольнасці іх не цікавяць, яны будуць красці ў людзей і рабаваць дзяржаву пакуль стане моцы. Вынікі іх кіравання відавочныя і ў Малдове — крайняя беднасць, занябданасць, амаль галечы працавітага мясцовага людю. Затое сын Вароніна — галоўны алігарх краі-

ны. І тут нічога новага няма. Як казаў іх паэт, „в коммунизм из книжек верят мало“, красці яны ўмеюць на генетычным роўні, навучыліся яшчэ з савецкага часу.

Сацыяльным супярэчнасцям спадарожнічаюць і нацыянальныя, якія стварылі яшчэ ранейшыя камуністы-імперыялісты. Адно толькі Прыднястроўе чаго вартае. Не раз даводзілася размаўляць з адукаванымі людзьмі з гэтай старонкі. Яны проста ў разгубленасці ад свайго дзіўнага палітычна-прававога стану. Людзі штучна створанай дзяржавы ў дзяржаве, людзі без мінулага і будучага. Людзі, якім трэба неяк жыць і выжываць. А ёсць жа яшчэ аўтаномія гагаўзаў.

Характэрна хто падтрымлівае клан Уладзіміра Вароніна. Канешне, традыцыйна імперская Расія. І ў першую чаргу Расійская праваслаўная царква. Якімі толькі ўзнагародамі яна не абвешала лідара малдоўскіх камуністаў! І гэта яскравага прадстаўніка партыі, якая вядзе сваю палітыку пад чырвонымі савецкімі сцягамі. Пад тымі ж, пад якімі былі разбураны тысячы царкоўных храмаў і расстраляны тысячы святароў. А ўсё таму — што малдоўскія камуністы — гэта верныя сябры пуцінскага рэжыму, ад якога яны заўсёды мелі падтрымку. Такія вось гульні царкоўнікаў з Мефістофелем.

Чарговыя выбары ў Малдове завяршыліся тым, што варонінскія камуністы набралі ўжо менш галасоў. А гэта азначае, што яны незваротна губляюць уладу. Могуць, канешне, яшчэ пратрымацца нейкі час, але пры новых пера выбарах страцяць яшчэ больш.

Паказалі сваё сапраўднае аблічча яшчэ раз і камуністы з Беларусі. Так і згадваецца вядомая песня Андрэя Мельнікава „Быў камуністам, ім застануся...“. На выхадкі старшыні ПКБ Сяргея Калякіна кааліцыя Аб'яднаных дэмакратычных сіл рэагуе досыць млява і невыразна. Так, пару разоў пальчыкам памахалі. А між тым гнаць трэба гэтае „пэкэбэ“, маскоўскую крэатуру, дзеркачом з дэмакратычнай кааліцыі. А то Калякін распаражаўся зусім: то Абхазію з Асеціяй прызнаць незалежнымі дзяржавамі прапануе, то зноў дэмакратызацыю Беларусі прапануе весці з Расіі. З дузі аглоблі не зробіш, а з камуніста абаронцу беларускіх інтарэсаў не выхаваеш.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Вачыма еўрапейца

Пасля Актавы

Цэнтр Бела-стока ажывае. Як слушна прыкмеціла адна журналістка, асабліва ў дакладным цэнтры горада ў апошні час рашуча павялічваецца лік жыхароў і турыстаў на адзін

квадратны метр. Гэта, без сумнення, таксама дзякуючы імпрэзам, якія прыцягнулі сюды тлумы. Асабліва II Падляшскай актаве культур. Ніхто не сумняваецца, што гэта цікавае мерапрыемства. Аднак у мяне склалася ўражанне, што — незалежна ад дэкаларацый арганізатараў, перш за ўсё Ваяводскага асяродка анімацыі культуры — не здзейсніла яно аднае з галоўных прадпасылак, бо не было „прэзентацыйнай культуры і мастацкіх здабыткаў калектываў з Польшчы і краін, звязаных з пражыва-

ючымі ў Падляшскім ваяводстве нацыянальнымі і этнічнымі меншасцямі“. Былі вось артысты з Беларусі: гродзенскі ансамбль „Белыя росы“, паланійныя „Крэсавыя забавы“, Тэатр танца „Ойра“ (прэзентуючы танцы з Пружаншчыны) і піяністы Музычнай гімназіі з Мінска. Да самай беларускай меншасці арганізатары паставіліся як да няроднай, бо ў рамках Актавы выступіў толькі адзін „чыстабеларускі“ гурт — „Калінка“ з Гарадка. Чаму якраз гэты і толькі гэты беларускі ансамбль з Беласточчыны выбрала для прэзентацыі Мастоцкая рада з адзінаццаці асоб — цяжка сказаць. Старшыня Рады этнограф Зыгмунт Цясельскі перад фінальным канцэртам сказаў:

— Кожны з калектываў рэкамендуе тое, што ў яго краіне, у яго этнічным атачэнні найважнейшае.

На завяршэнне Актавы падляшскі маршалак Яраслаў Дважанскі пераконаў, што ў будучыні будзе яна „падкрэсліваць нашу разнароднасць і шматкультурнасць“. У рамках таго „падкрэслівання“ выступі-

Сяброўская бяседа

Шостаая Сяброўская бяседа, арганізаваная 25 ліпеня ў Гарадку Гарадоцкай гмінай і Гмінным цэнтрам культуры ў Гарадку пры падмацунку спонсараў — перш за ўсё міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі ды піваварні „Дайліды“ — пачалася, як заўжды, тыдзень пасля юбілейнага, ужо дваццатага „Басовішча“. Была яна таксама нейкім ягоным працягам — вялі адзін з заснавальнікаў Фестывалю музыкі маладой Беларусі — вядомы беларускі мастак Лявон Тарасевіч (нарадзіўся быў ён пару соцень крокаў ад славутага ўрочышча Барык) ды маладзенькая Кася Кузьміч з Гарадка, намесніца новай старшыні Беларускага аб'яднання студэнтаў

Лёнік, Кася і ўлада

і арганізатарка моладзевага фестывалю. Можна сказаць, бацькі і дзеці, а і дзяды з бабулямі — бо Сяброўская бяседа збірае на вядомай паляне ў Кнышынскай пушчы ўвесь спектр пакаленняў і зацікаўленых не толькі з Гарадоччыны. Нават у такі вечар, з моцным акрапленнем, калі ў ваколіцы было мерапрыемстваў хоць адбаўляй (таксама і падобнага тыпу), пачаўшы ад Падляшскай актавы культур, наехала пад Валілы машын не менш як заўжды. А і тэлебачанне завітала, перадаючы ў прамы эфір пайтарагадзінную праграму проста ў тэлевізары тых, хто не даў рады дабрацца на мерапрыемства ці спалохаўся чорных хмар.

А была імпрэза іншая ад папярэдніх. Хоць сабрала санавітых гасцей з ваяводства, краіны ды замежжа, была феерве-

рачная і як заўжды крыху кірмашовая, ды была не такая „прымацкая“, з мёртвымі падсвінкімі сквірчучымі на ражнях. Не было ўжо хатняй сцэны з застоллем з мілавіднымі сваякамі пад роднымі макамі. Не было снапоў, зжатых Парэмбскімі (жаль...) са спецыяльна пасеянага жытка. На сцэне красавалася макатка з парай Лёнікавага птаства ды бочачкай-канкай з прыемным напоем (жывыя свойскія курачкі ды пёўнікі спакойна назіралі за тлума і ніяк не баяліся моцных рытмаў). За сцэнай была яшчэ большая прамоцыя гмінных багаццяў (на жаль, сабе ды музам на суцязэнне, бо ахоўнікі не пускілі за тую рысу простых глядачоў) — зеленаватыя бутлі з найсмачнейшым вырабам Гарадоччыны ды подпісам Лёніка, і закусь да гэтага, вэнджаная ў пушчанскім дыме. Вабіла ўжо з плакатаў „Чарамшына“ з Чаромхі, „Лявоніха“ з Віцебска, аднойленая „Грамада“ з наступным пакаленнем Шэметаў, „Васілёчкі“ з Бельска-Падляшскага, „Чыжавяне“ з Чыжоў, „The Ukrainian Folk“ ды яўрэйскі фальк, не падвялі таксама тутэйшыя калектывы — „Асенні ліст“, „Хутар“, „Распяваны Гарадок“, маладзенькая „Казка“, беластоцкая „Крыніца“, залучанскія непаседлівыя жанчыны, паявіліся і людзі з „Мроі“. Заспявала таксама „Калінка“, заснаваная ў Залуках, якая перанеслася з гэтай незвычайнай вёскі ў гмінную сталіцу разам са строямі, грашыма сабранымі дзяўчатамі на дыск ды назвай — быццам бы ў Гарадок, пакінуўшы спавачак самім сабе. Паколькі „Калінка“ мае быць адна, сапраўдныя залучанкі не былі выпушчаны на сцэну. Твары, выгібасы і рэха выканаўцаў тае „новае“ „Калінкі“ прымацкім рэхам коцяцца паміж карабельных сосен на ўрочышчы Барык і з нашай беларускай эстрады. Зладзеюкі! Абакралі маленькія стойкія Залукі!..

Былі і феерверкі, была і смажаніна, і танцы аж да рання. А публіка, як кажуць — „не да здзерця“: ёй не страшны ні спякота, ні лапта. Гарой Гарадок!

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

вала пра эсперанцкі і шматкультурны шлях Бела-стока.

У той час, адкрываючы беластоцкі фестываль намеснік прэзідэнта Бела-стока Аляксандр Сасна не хаваў трывогі і абурэння гэтым фактам, аб якім пайнфармавалі яго тэлефонным званком, як сказаў, у 6.30.

— Падляшская Актава культур мае за заданне сцэрці блага ўражанні ад гэтага ранку, — успомніў.

На тое стаяўшы каля яго маршалак Дважанскі кінуў — як можна было адчуць, на яго думку — дасціпна:

— Пан прэзідэнт сказаў, што яго сустрэлі такія цяжкія. Дык пан спаў у шэсць раніцы замест пільнаваць тае палаткі?

Віцэ-прэзідэнт Сасна адказаў:

— Я пільнаваў, таму фронтон тае палаткі толькі надгарэў.

Узровень такіх сустрач, як сёлетняя Актава, аб чым успомніў дырэктар Дырдал, залежыць не толькі ад выканаўцаў-мастакоў, але і ад выканаўцаў-чыноўнікаў.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

лі ансамблі м.інш. з Ізраіля (дарэчы, з псеўданародным выкананнем фрагмента мюзікла „Скрыпач на даху“), ЗША, Македоніі ці Башкіры (башкірскія татары). Наконт гэтага апошняга калектыву дырэктар ВААК Анджэй Дырдал сказаў у адным з інтэрв'ю:

— У Польшчы няма зашмат татарскіх калектываў. Цяжка было „здабыць“ арыгінальных татараў.

Падляшская актава культур была сёлета спалучана з 94-м Сусветным кангрэсам эсперанта. Значыць, той заданы квадратны метр дакладнага цэнтра горада (на Гарадскім пляцы перад Ратушай) у час фестывальных прэзентацый запаўняла таксама шмат гасцей з усяго свету.

— Для нас гэта дадатковая мабілізацыя, каб узровень мерапрыемства быў высокі, — заявіў перад імпрэзай дырэктар ВААК.

Тым часам на досвітку перад інаўгурацыяй Актавы хуліганы падпалілі кангрэсавую палатку эсперантыстаў і знішчылі адну з табліц у горадзе, якая інфарма-

Наша вяселле ў скансэне

Тэкст і фота
Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Вясельным абрадам, між іншым райкам і разглядам, караваю, карагоду і пераезду на конях світы на чале з маладой парай праз „брамы” прыглядаліся сотні запарожнікаў у нядзелю (на святога Ілью) у Беластоцкім музеі вёскі, значыць, у скансэне пад Асовічамі. У ролю маладых, сведкаў ці вясельных гасцей увасобіліся члены „Жэмэрвы”, якая дзейнічае пры Музеі малой айчыны ў Студзіводах, і „Васілёчка” з Бельска-Падляскага.

У нядзельны ранак тыя, хто хацеў пабачыць рэканструкцыю традыцыйнага беларускага вяселля на Беласточчыне маглі быць крыху здзіўлены. Тых, хто прыйшоў у скансэн пунктуальна (у 11.00) віталі выступленні польскамоўных ансамбляў з песнямі такімі, напрыклад, як „Pogrzebyli ulani pod okienko” і сервіраваныя са сцэны палітычныя досціпы. Толькі праз дзве гадзіны пад адной хатай непадалёк сцэны, за драўляным сталом, накрытым абрусом у традыцыйны беларускія ўзоры, заселі сваты, пасля вя-

Маладая пара са світай кіруецца на вяселле

бабоны, маюць вельмі старыя славянскія карані. Пануе такое перакананне, што ёсць спрыяльныя і неспрыяльныя вяселлям месяцы. Май належыць да такіх, у час якіх нельга шлюбавець. Прашу сабе ўявіць,

цы на тэрыторыі Беласточчыны вельмі розны.

Дырэктар Гавел успомніў шмат элементаў, якія прапалі з вясельнай традыцыі, як саджанне на кажух, які быў сімвалам багацця.

нтаў, спасылаючыхся на славянскія, чым польская.

Адна з жанчын, выступаючых у „Васілёчках”:

— Калісь было гэта свята цэлых вёсак. Прападае традыцыя і таму, можа, пераносіцца ў скансэн. Я сама, хоць не наймалодшая, не памятаю ўсіх гэтых этапаў, якія былі да шлюбу, у час і пасля вяселля.

У сваю чаргу ў кулуарах пастаноўкі „маладая”, значыць Кася Філімановіч („Жэмэрва”) сказала:

— Цяпер, не так як калісь, дзеўка можа сама выбраць сабе мужа.

Дарафей Фіёнік з Музея малой айчыны:

— Сёння бацькі маладых хутчэй раней незнаёмыя. Калісь сем’і пры нагодзе шлюб у маглі пры гэтым лепш пазнаёміцца.

На вяселлі ў Музеі вёскі былі сапраўдныя кілбасы, пірагі і, вядома, каравай, завершаны дрэўцам шчасця і парай маладых па абодвух яго баках. Нізам — шэраг спечаных элементаў-гусачак, сімвалізуючых дзетак. Чаму іх так многа? Бо, як кажа народная мудрасць: „Калі муж працавіты, дык і дзетак больш”.

Сярод шматлікіх запарожнікаў-гледачоў пастаноўкі, падрыхтаванай паводле задумы перш за ўсё Дарафея Фіёніка, прыкмецілі мы ўнуч-

„Шматдзетны” каравай

сельных гасці, ну і, вядома, маладая пара. Перад пастаноўкай самога вяселля на тэрыторыі амаль усяго скансэна былі разыграны дашлюбныя і давясельныя сцэны, якія на Беласточчыне былі „жывыя” яшчэ ў сямідзесятых гады мінулага стагоддзя, а ў Музеі вёскі зрэканструюваны на аснове запісаў і ўспамінаў старэйшых людзей. Спачатку была пастаўлена сцэнка няўдалай жаніцбы адной дзеўкі са старым ды багатым жаніхом. Дыялогі ў яе час выклікалі шмат радасці ў гледачоў, як гэты паміж жаніхом і яго сябрам:

Сябра: — Ну і што, спадабалася табе гэтая дзяўчына?

Жаніх: — Я нават добра яе не разгледзеў. Але скажы, дружок, файная яна?

Сябра: — Нават я хацеў бы яе мець.

Жаніх: — Дык хай будзе яна нам супольнай.

У размове з журналістамі Артур Гавел, дырэктар Беластоцкага музея вёскі (філіяла Падляскага музея; галоўны арганізатар мерапрыемства) расказаў:

— Усе вясельныя элементы і звязаныя з імі перакананні, а нават за-

што нават старажытныя так меркавалі.

Дадаў:

— Няма чагосьці такога як польскае вяселле. Ёсць рэгіянальныя вяселлі: мазавецкае, курпёўскае, ці якраз беларускае. Як вяселле мазавецкае, так і беларускае, у сувязі з тым, што выводзяцца з таго самага пня, у прынцыпе падобныя ў сваёй структуры. Адрозніваюцца затое паводзінамі і абраднай сімволікай. Сімволіка беларускіх вяселляў была за гэты час мадыфікаваная, хоць засталіся сталыя элементы, як, напрыклад, пячэнне каравая. Дарэчы, традыцыя дагэтушня каравая знікла ўжо ў ваколіцах Бельска-Падляскага, затое яшчэ сёння можна на гэтую тэму шмат даведацца ад жанчын у ваколіцах Гайнаўкі ці Нараўкі. Калісь на вяселле спрашалася ўся вёска. А сёння? Гэта было вялікае свята, бо шлюб быў адзін на ўсё жыццё, не было разводаў. Так вось гэта была сапраўдная падзея. Працэс прападання трады-

„За такога старога замуж не пайду!”

— Звычаі былі моцна ўмацаваны ў традыцыі, такія, як абходжанне маладой з іконай. Сёння кажам: сват. Калісь звалі яго райкам, ад слова „раенне”. Тут заўсёды пражывалі дзве грамадскасці — польская і беларуская. Былі і ёсць мешаныя су-

ку вядомага яшчэ з даваеннага перыяду беларускага дзеяча Васіля Дзуна (родам з Шымак) — беластанку Іаанну з мужам, французам Бернардам Манжэнам. Абое яны больш за дзесятак гадоў пражывалі ў Берліне, у Беласток прыехалі на канікулы.

— Свайго дзедка я сустрэла толькі некалькі разоў. На жаль, выхавалі мяне ў адарванні ад беларускай культуры. З-за розных прычын у нашым доме пра беларушчыну не гаварылася. Але, калі гляджу хоць бы на гэтыя вясельныя традыцыі, дык шкаду.

Вяселле ў скансэне было чарговым сёлетнім атракцыёнам у Беластоцкім музеі вёскі. Таксама пастаноўка паказала, што мерапрыемствы, арганізаваныя тут у апошні час (штораз больш з беларускімі матывамі), карыстаюцца вялікім зацікаўленнем і беластанчан, і турыстаў. Адно шкада,

што ніхто тут не дбае аб спраўны транспарт з Беластока ў скансэн. Ездзіць тут толькі адзін гарадскі аўтобус штогадзінна, да таго кароткі.

Унучка Васіля Дзуна Іаанна з мужам таксама заселі за беларускім вясельным сталом

жонствы. Звычаі і абрады пранікаліся. Беларускае насельніцтва на поўдні Беласточчыны захавала намога больш традыцыйных эле-

Лёгка даваць параду іншым

Не ведаю ці ўдасца мне напісаць штосьці „ludskie”, але паспрабую, хоць з гадамі пряро прытупілася.

Запытаецца ў чым справа? А вось неяк удалося мне пераадолець напісаны лацінкай артыкул Яна Максімяка „Napišy štoś ludskie...” („Czasopis” № 7-8/2009). Кранае ў ім аўтар розныя справы, або лепш сказаць, праблемы. Хоць, як сам аўтар піша, кранае ён самыя прыкрыя рэчы.

Перш за ўсё, паводле Яна Максімяка — кроўю і лімфай (? — М. К.) журналістыкі з’яўляюцца „контакт, інтэракцыя з чытаюшчюю публікаю. Зачэпілі когось за жывое... Колі сіетого нэма, нэма журналістыкі, а іе тоўлько заробляне грошы. Самэ сіетого в білоруськуй білостоцкуй журналістыці я нэ бачыв вжэ ліет 15”. Аб якой беларускай беластоцкай журналістыцы крытычна піша Максімяк — невядома. Дадумвацца можна на падставе хаця б такіх выказванняў: „Колі гледзіт на рэакцыю чытачуоу на „Ніву”, то вона докладно зэрова”. Затым цэлая беларуская беластоцкая журналістыка абмяжоўваецца, як бачым, да „Нівы” і „Часопіса”, а калі яшчэ глянём на журналістаў гэтых часопісаў, то папрок, што астаецца „тоўлько заробляне грошы”, думаю, несправядлівы і крыўдны для той жменькі творцаў. Перш за ўсё, без грошай няма „Нівы” і „Часопіса”, журналістыкі і журналістаў. Разумею, што Максімяк з сям’ёй у Чэхіі жыве самой ідэяй. А падругое, калі Максімяку Чэхіі не эмігрант, то чаму не магу ў „Ніве” сілкавацца духоўнай стравай ягонай публіцыстыкі, у якой не толькі кроў і лімфа, але штосьці, што падмацуе мой хісткі аптымізм? Можна калі Максімяк закліча сваім вядомым у свеце аўтарытэтам не такую ўжо малую беларускую інтэлігенцыю дзяліцца сваімі думкамі з чытачамі „Нівы” ці „Часопіса”, то знікнуць з іх старонак „рутыннэ і мэртвэ” сакнёвыя, так званыя рэпартажы, ці іншыя „пачаткі і заканчэнні школьнага року”. На жаль, не сустракаю на старонках „Нівы” і „Часопіса” думак беларускіх інтэлігентаў.

А так папраўдзе, спадар Максімяк, скажыце, чаму даецца „Дзве або тры порады для журналіста”, а самі імі не карыстаецца, прыкладам чаму з’яўляецца ваш артыкул. Пішаце агульнапра „кроў і лімфу”, а дзе непрыемнае пра сваіх знаёмых? І дзе тыя знаёмія? Лёгка даваць параду іншым, горш самому дастасавацца да яе.

А пра гадавіну БНР трэба пісаць, і про „труп з-пэрэд 80 ліет” таксама!

Міхал КУПТЭЛЬ

ВІНШАВАННІ

**Жыццё мужчыны
пачынаецца
пасля 65-годдзя!
Шчасця, здароўя, радасці
і натхнення
Янку
Целушэцкаму
жадаюць сябры**

Апошнім часам адносна многа дамоў рамантуецца і мадэрнізуецца ў нашых гарадах і вёсках. Штотраз больш людзей рашаецца прадаць свае кватэры ў блоках і купіць старыя дамы з намерам іх адрамантаваць. Некаторыя згодны перасяліцца ў вёску каля горада і адтуль даязджаць на працу. Такой нядаўна амалоджанай гараджанамі вёскай з’яўляюцца хаця б падбельскія Галады, дзе і цяпер рамантуюцца даўнія хаты. Маладыя людзі рашаюцца купляць сабе дамы, распаложаныя далей ад месца іх работы і дабірацца на працу на сваіх машынах. Напрыклад, два маладыя сямействы рашыліся жыць у Крыватычах, а ў выпадку адной сям’і муж ездзіць на працу ў Бельск, а жонка — у Гайнаўку. Жыхарам Белаастока цяжэй купіць дом у горадзе, ці нават у бліжэйшым наваколлі з-за вельмі высокіх цэн. Беларусы гэтага горада, якім надае жаць у блоках, рашаюцца нават купляць хаты на Гайнаўшчыне ці Бельшчыне. Важна аднак, рамантуючы купленыя дамы і ўпрыгожваючы іх наваколлем, звярнуць увагу на акружаючую архітэктурную, традыцыйную, характар вёсак і большых мясцовасцей.

Не аддаваць тання

бацькаўшчыну

У Гайнаўцы, Бельску-Падляшскім і іх бліжэйшым наваколлі цэны дамоў і гаспадарчых будынкаў ў апошніх гадах моцна выраслі. Напрыклад, у Гайнаўцы зараз прыватныя аднапавярховыя або двухпавярховыя дамы прадаюцца за звыш дзвесце тысяч злотых, а некалькі гадоў назад можна было купіць іх яшчэ за 80-100 тысяч злотых. Аднак, каб адрамантаваць іх на сучасны лад, трэба выдаткаваць яшчэ больш грошай, чым на іх куплю і таму жыхары гэтага горада, што хочуць перасяліцца ў сваю хату з агародчыкам, часта шукаюць жылля ў вёсках. Яшчэ гадоў два таму назад быў прададзены вялікі мураваны дом у Старым Беразове з гаспадарчым будынкам і адносна вялікім участкам за звыш 60 тысяч злотых. Таксама за падобную суму некалькі гадоў назад быў куплены дом з гаспадарчым будынкам і ў Орлі. Калі гадоў тры назад у наваколлі нашых гарадоў можна было яшчэ купіць „прстойны” дом з гаспадарчым будынкам і вялікім панадворакам за 60-70 тысяч злотых, то сёння такія дамы прадаюцца за 120-160 тысяч злотых, што паказвае напрамак, у якім мяняюцца цэны. Аднак чым далей ад нашых гарадоў, тым цэны прыватнага жылля паніжаюцца. Напрыклад, у Вульцы каля Курашава (Чыжоўскай гміны) прадаваўся нядаўна адносна вялікі драўляны дом з сельскагаспадарчым будынкам за 90 тысяч злотых, а ў сёлах яшчэ больш аддаленых ад гарадоў і пушчы, якой асабліва зацікаўлены прыезджыя пакупнікі, дамы з дадатковай забудовай прадаваліся за некалькі дзесяткаў тысяч злотых.

— У некаторых выпадках нашы людзі з Гайнаўшчыны прадавалі сваю бацькаўшчыну для прыезджых так тання, што ажно хацелася паказаць ім, каб стрымаліся з продажам, — кажа гайнаўскі натарыус Сцяпан Васілюк, у якога фіналізаваліся шматлікія здзелкі продажу маёмасці на Гайнаўшчыне. — Зда-

У згодзе з акружаючым краявідам

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Сённяшні жыхар Варшавы (ураджэнец сяла, распаложанага ў Белаежскай пушчы), які купіў дом з гаспадарчым будынкам у Новым Беразове, адрамантаваў хату, захоўваючы яе вонкавы традыцыйны выгляд з аканіцамі і дэкаратыўнымі драўлянымі элементамі. Разабраў ён таксама жалезную сетку ад вуліцы і паставіў традыцыйны плот з вузкімі драўлянымі штыкетамі

ралася, што за дом, гаспадарчы будынак і зямлю нашы людзі атрымлівалі так мала грошай, што маглі толькі прыдбаць сярэдняй якасці машыну. Машына раз’ездзіцца або нават разаб’ецца і грошай ад бацькаўшчыны няма.

Мы ў „Ніве” не раз заклікалі, каб выхадцы з нашых вёсак не пазбываліся родных дамоў. Калі ёсць магчымасць — дык трэба рамантаваць іх і прыезджаць у свае вёскі на летні або зімовы адпачынак, а нават перасяліцца ў свае хаты на пастаяннае жыхарства, калі можна з іх даязджаць на працу.

Рамантаваць згодна

з мясцовымі традыцыямі

Гайнаўскае Таварыства аховы краявіду вялікую ўвагу адводзіць выгляду пушчанскіх і прыпушчанскіх сёл. Дзеячы ТАК заклікаюць даўніх жыхароў нашых вёсак і прыезджых, якія надаўна пасяліліся ў прыпушчанскім рэгіёне, каб, рамантуючы хаты, агароджы, а нават і гаспадарчыя будынкі, стараліся трымацца традыцыйнай архітэктурны, выпрацаванай у нас стагоддзямі. Канешне, цяжка патрабаваць, каб уласнік невялікай драўлянай хаткі, які хоча выкарыстаць для жыллёвых патрэб паддашак, не паставіў там мансардавых вокнаў. Аднак члены ТАК прапануюць не мяняць традыцыйных дахаў на больш плоскія, якія спатыкаюцца ў наваколлі мора, або вельмі стромкія, характэрныя для горскага краявіду. Заклікаюць яны таксама прыпушчанскіх жыхароў, каб не мянялі традыцыйных драўляных платоў на бетонныя агароджы або на агароджы з тоўстымі цаглянымі стаўбамі, характэрныя сучаснай гарадской архітэктурны. Металічныя

сеткі ставілі на нашых вёсках ужо даўно і цяжка зараз прапанаваць, каб іх нішчыць. Аднак людзі павінны задумацца ці карыстацца новай модай, ці трымацца даўніх традыцый. Падобныя вывады можна таксама зрабіць маючы на ўвазе рамантаванне хат або даўніх хлявоў, якія зараз часта перарабляюцца на дрыготні і гаражы.

Напрыклад, сённяшні жыхар Варшавы (ураджэнец сяла, распаложанага ў Белаежскай пушчы), які купіў дом з гаспадарчым будынкам у Новым Беразове, адрамантаваў хату, захоўваючы яе вонкавы традыцыйны выгляд з аканіцамі і дэкаратыўнымі драўлянымі элементамі. Прыстасаваў яе для жыллёвых патрэб, як для летняга, так і зімовага адпачынку і разабраў жалезную сетку ад вуліцы ды паставіў традыцыйны плот з вузкімі драўлянымі штыкетамі. Якраз у Беразове дамы пасля рамонтаў найчасцей захоўваюць традыцыйны выгляд. Больш змен увялі жыхары гэтага сяла, рамантуючы платы. Суседнія Койлы (Чыжоўскай гміны) вылучаліся вялікай колькасцю традыцыйных платоў размаляваных у розныя колеры. Зараз мінуў ужо „першы бляск” гэтых платоў, але сяло характэрнае надалей традыцыйнымі агароджамі.

— Мы з мужам агарадзілі наш панадворак вузкімі штыкетамі, перакрылі і адрамантавалі бацькоўскі дом у Беразове, стараючыся як найдакладней захаваць яго даўні вонкавы выгляд, — заявіла Ева Мароз-Кэчынская.

Традыцыйны краявід мяняюць таксама рэкламы, якія паявіліся і ў нашых сёлах. Дзеячы ТАК моцна крытыкуюць таксама абрэзванне галля дрэў, што шкодзіць не толькі краявіду, але перш за ўсё самім дрэвам.

Следам народных творцаў Арлянскай ГМІНЫ

Аб працы з дзяццмі ў арлянскім Гмінным асяродку культуры расказвае ягоны дырэктар Анна НЕСЦЯРУК.

Яшчэ ў 2008 годзе ГАК у Орлі падаў у Падляшскую маршалкоўскую ўправу ў Беластоку заяўку на дафінасанне рукадзельных майстар-класаў пад лозунгам „Майстры на ўсе рукі — следам народных творцаў Арлянскай гміны”. Атрымалі мы пяць тысяч златаў дафінасанання і зараз ад пачатку ліпеня да канца жніўня г.г. ажыццяўляем задуманыя заняткі. Маём сем народных творцаў (а можа будзе іх і больш), якія дэталёва пакажуць дзецям сваё майстэрства ад пачатку вытворчага працэсу да фінальных вырабаў.

У першым тыдні, з 6 да 10 ліпеня, заняткі адбываліся ў майстэрні сталарнага мастацтва Уладзіміра Войны, дзе звыш дзесятка хлопцаў і дзяўчат знаёміліся з разьбярствам у драўніне. У наступным тыдні заняткі адбываліся ў Рудутах, у спадарыні Зоі Майстравіч, якая паказала дзецям азы і цэлы цыкл саломалляцтва — выраб кашоў, каробак, талерак. Чарговыя заняткі былі таксама прысвечаны саломалляцтву — вытанчанаму вырабу саламяных упрыгожанняў. Спадарыня Іаанна Багдановіч з Тапчыкал паказала, як рабіць з саломы кветкі, анёлкі, галаўніны ўпрыгожання — такія, якія маюць спявачкі народных калектываў у Беларусі. Сужонства Багдановічаў перасялілася ў Тапчыкалы з вялікага горада дзеля спакою; спадарыня Багдановіч прайшла ў 2005 годзе курсы саломалляцтва і зараз мае заказы нават з Цэпеліі. Ейны муж вядзе тэатр, у якім працуюць разам, а рукадзелле з’яўляецца дапаўненнем да гэтага.

Чарговыя заняткі, прысвечаны вырабу розных прадметаў з прачытаных газет, з якім знаёміць Крыстына Грыгарук з Орлі. З гэтага матэрыялу можна выконваць вазоннікі, збанкі, кветкі, падстаўкі. Пасля такіх прадмет трэба памалываць пратравай і лакам, каб яны нагадвалі вырабы з драўніны. У Крыватычах Вольга Несцярук (цешча спадарыні Анны) пазнаёміць дзяцей з тканнем палавікоў і вырабам прадметаў з бярозавых галінак, напрыклад, вожыкаў, дрэўцаў, вяночкаў... Спадажымся, што і спадар Міхал Мінцэвіч, калі будзе ў яго час, таксама пакажа сваю вельмі каляровую майстэрню і працэс мастацкага жывапісу на палатне.

Пад канец жніўня плануем адкрыць у ГАКу фотавыстаўку з ходу ўсіх заняткаў, а таксама выстаўку вырабленых там дзяццмі прадметаў. Вось, напрыклад, пасля першых майстар-класаў маём барэльефы, скульптуры, выразаную ў дошцы шыльду арлянскага ГАКу. Кожныя заняткі дадуць нейкія вырабы

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

і ўсё гэта будзе можна пабачыць.

Дадам яшчэ, што найважнейшым для мяне ў гэтым праекце будзе выпуск друкам даведніка п.з. „Майстры на ўсе рукі — следам народных творцаў Арлянскай гміны”, дзе

і часткова ГАК.

Хачу падкрэсліць, што наш ГАК атрымаў і другое дафінасанне з Маршалкоўскай управы на кулінарны кірмаш — праўда, гэта толькі дзве тысячы златаў, але нам

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

будуць звесткі пра ўсіх творцаў, якія ўмеюць зрабіць нешта цікавае. Не ўсе творцы ўдзельнічалі ў майстар-класах, бо некаторыя асобы прадстаўляюць свае здымкі, адрасы ці іншыя каардынаты, дзе іх можна сустрэць, пабачыць і заказаць іх вырабы. Выданне даведніка сфінансуе Маршалкоўская ўправа

кожны грош важны. Гэты фэст будзе мець тыпова беларускі характар. Яшчэ не ўсе справы завершаны, але маём абяцанне, што ў Орлю прыедуць два калектывы з Беларусі. Выступаць і нашы мясцовыя калектывы ды калектывы з суседніх гмін.

Запісаў Міхал МІНЦЭВІЧ

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Новыя вуліцы ў Белавежы

Белавежа разрастаецца. Сведчаць аб гэтым мінш. новыя вуліцы, якія тут паяўляюцца ў сувязі з прызначэннем пад забудову новых тэрыторый, дагэтуль выкарыстоўваных пераважна ў сельскагаспадарчых мэтах. У красавіку 2002 года Рада Гміны Белавежа прысвоіла назву вуліцы Ясяновай дарозе, якая адыходзіць у бок у месцы, дзе канчаецца вуліца ген. А. Вашкевіча, а пачынаецца Таварная. Праз два гады, у красавіку 2004 года, паявілася вуліца Цагельная (дагэтуль палявая дарога, якая спалучалася з вуліцай Гранічнай). А вось, у чэрвені г.г. мястэчка атрымала дзве новыя вуліцы — Сарною і Пушчанскую. Першая з іх — гэта палявая дарога на поўнач ад стадыёна і могільніка, другая — дарога, якая выходзіць на вуліцу Трапінка, паміж могільнікам і асяродкам здароўя. Усе названыя вуліцы ў розных кутках Белавежы, а гэта значыць, што мясцовасць разрастаецца ўздоўж і ўпоперак.

Пётр БАЙКО

Дэзарыентацыя

У красавіку г.г. ЗУС паслаў пенсіянерам інфармацыйную лістоўку аб уступленні ў сілу закону аб пераацэнцы пенсій, які пачаў абавязваць з пачаткам года. Не ведаю чым кіравалася страхавая фірма рассылаючы лістоўкі, але зараз стала вядомым, што акцыя аказалася непатрэбнай. Многія пенсіянеры, атрымаўшы інфармацыю, палічылі, што пераацэнка належыцца ўсім і пачалі пасылаць у ЗУС заявы (не кожны разбіраецца ў законадаўстве). Якое ж было расчараванне прасіцеляў, калі атрымалі адмоўны адказ. Пераканаліся ў гэтым многія чарамшане. Ды і мяне ЗУС збіў з панталыку, зрабіўшы прыпіску на рашэнні ад 17 красавіка г.г.: „Ponowne ustalenie wysokości świadczenia z uwzględnieniem dalszych okresów składowych i nieskładkowych może nastąpić na Państwa wniosek zgłoszony po zakończeniu kwartału kalendarzowego”. Калі я паслаў заяву ў ліпені, дык ЗУС патрабаваў ад мяне спраўкі ці быў застрахованы і ці карыстаўся бясплатным водпускам у апошнім месцы працы. Хачу адзначыць, што ў ЗУСе знаходзяцца неабходныя дакументы з маёй прафесійнай працы і чыноўнікам вядома, што пасля адыходу на пенсію па інваліднасці ў 1995 годзе камісія рашыла: „przeciwskazana wszelka praca”. Ды пра якую працу думалі чыноўнікі ЗУС пасылаючы мне адказ на ліпенскую заяву?

Вынік інфармацыйнай акцыі аказаўся мізэрным, паколькі справа тычылася не кожнага пенсіянера. І таму лічу яе непатрэбнай. ЗУС прывёў сябе адно ў лішнія кошты друку каля васьмі тысяч лістовак і паштовых аплатаў на зваротныя адказы.

Дапамога

Ад нейкага часу члены Саюза польскіх пенсіянераў і інвалідаў атрымліваюць дапамогу ў выглядзе харчовых прадуктаў. У мінулым асобы з невялікай пенсіяй атрымлівалі такія „падарункі” два-тры разы ў год. Сёлетая першая пастаўка харчпрадуктаў была ў ліпені і аказалася даволі „багатай” у прадукты: макарона, каша, мука, цукар, гатовы суп для спажывання, збожжавая кава, каша з гуляшам у кансерве, а нават тры ўпакоўкі пячэння. Усё гэта паступае з Банка харчовай дапамогі ЕС. Пенсіянеру, як вядома, лічыцца кожны грош, таму пастаўка харчовых прадуктаў, хоць некалькі разоў у год, здаецца быць мэтазгоднай дабрадзейнасцю.

(ус)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

З р к а

Д Л Я Д З Я Ц Е Й І М О Л А Д З І

Вяселле і скансэн

Калі бачу спектаклі пра традыцыйнае вяселле, з караваямі, песнямі, чарамі, забабонамі, пытаю ў акцёраў:

— А ці вы самі хацелі б мець такое вяселле?

У адказ чую адны і тыя самыя словы.

— Ну, не ведаю, цяжка сказаць. Лепш, каб было яшчэ крыху сучаснасці...

Справа ў тым што традыцыя не стаіць у месцы. Інакш выглядала вяселле ў XIX ст., інакш у палове XX ст., інакш у наш час. Яно адрознівалася таксама па сацыяльным паходжанні маладых. Я маю ў памяці аповеды пра мяшчанскія вяселлі ў наваколлі Бельска з пачатку XX стагоддзя. Побач абрадаў, якія спраўляліся пад пільным вокам спрактыкаваных старажылаў, шмат месца адводзілася фантазіі маладых. Тут галоўная роля прыпадала дружбантам. Калі вяселле адбывалася зімой, дружбанты абавязкова ладзілі куліг. На конную прагулку, якая адбывалася пасля вячэры і абеду, кавалеры запрашалі выглядаючых сярод вясельнікаў дружак. Летам кавалеры арганізавалі ім патанцоўку, абавязкова на драўляным мосце на рацэ (пасля сталі будаваць падобныя па-

мосты на сушы). У прыпушчанскіх вёсках існавала традыцыя выкрадання маладой. Дружбанты маладога выхоплівалі яе з бацькоўскага дома праз акно. Карацей, у кожнай мясцовасці быў свой каларыт. Калі ідзе пра песні, іх таксама не спявалі на адзін капыл. Кожная мясціна ставіла сабе за задачу заспяваць прыгажэй чым іх суседзі... Таму цэнныя для мяне тыя спектаклі, якія паказваюць традыцыі канкрэтных мясцовасцей. Я пад уражаннем „Вяселля”

ў выкананні бельскай „Жэмэрвы”. Асабліва, калі ідзе пра музыку. Спектакль пабудаваны на музычным рэпертуары з Ласінскай парафіі. Маладым спевакам удалося стварыць сумна-развітальную атмасферу песень і гэтым самым не сфалшаваць характэрных абрадаў эмоцыям. Вяселле, як падказвае назва, не павінна быць сумным. Наадварот, пра гэта дбалі дружбанты, госці і стойка, якія рабілі ўсё, каб развясці смутак маладых і іх бацькоў. Звычайна

гэта ім удавалася. Тут першую ролю адыгрываў маршалак, які хацеў ці не, але мусіў развясці кожнага, падняць на духу, заахвоціць да жартаў і мужнасці. Але апошняя праўда най-

лепш спрацоўвае на сапраўдных вяселях. Сучасны чалавек, ці ён малады ці стары, любіць сучасныя жарты. Таму „традыцыйныя” вяселлі не могуць быць да канца традыцыйнымі. Крыху сучаснасці ніколі не пашкодзіць. Наадварот, гэты прыём можа вярнуць нас да традыцыі. А так чалавек пагуляе ў традыцыю, а пасля махне рукой і скажа: што было — не вернецца!

ЗОРКА

Фота Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Віктар Швед у Гарадку

Фота Міры ЛУКШЫ

Віктар Швед падпісвае „Смяшынкi” дэкламатарам

Наш вядомы паэт Віктар Швед жанарыцца як ніколі за ўсё сваё доўгае жыццё: першы раз адбыўся дэкламатарскі конкурс на творчасці аднаго толькі аўтара, а дзеці выбралі якраз ягоныя творы і прадэкламавалі ў Гарадку — і вучні пачатковай школы, і гімназіі. Разам 56 вучняў. Конкурс адбываўся не ў школе, а ў Доме культуры імя Кастуся Каліноўскага, яшчэ ў красавіку, а на завяршэнне конкурсу і ўрачыстае ўручэнне ўзнагарод у Гарадоцкі цэнтр

культуры прыехаў сам аўтар. Журы прымала пад ацэнку падбор тэкстаў да ўзросту вучня, веданне верша і яго інтэрпрэтацыю. Аўтару спадабаліся ўсе выканаўцы. У катэгорыі вучняў ад I да III класаў першае месца здабылі Каця Грыка і Грышка Сэрафін, II — Якуб Грэсь і Оля Яроцкая, III — Ізабела Мялешка і Віялета Хлябіч. Сярод вучняў старэйшых класаў пачатковай школы (IV-VI) найлепшая была Алеся Гайдучэня, на II месцы апынуліся Дагмара Ба-

зылюк і Оля Грыка, на III — Оля Абрамовіч і Оля Астапчук. Сярод гімназістаў перамагла Ася Адамчык, а другое месца занялі Аня Трахімчык і Лукаш Зіневіч. Вылучаны былі таксама інтэрпрэтацыі вершаў Віктара Шведа ў выкананні Марысі Сяеўскай, Монікі Шыманюк, Дар’і Сяржан, Патрыка Шыманюка, Матвея Габцэвіча, Марты Бараноўскай, Эвеліны Лапінскай, Пятра Кубяка, Ізы Паплаўскай, Ані Шэўчык, Патрыцыі Слюсяж і Асі Паплаўскай.

У гэтым конкурсе прымалі ўдзел не толькі дзеці, якія вывучаюць беларускую мову ў пачатковай школе і гімназіі, але і іх калегі, якія падрых-

тавалі вершы Віктар Шведа на польскай мове. У завяршэнні конкурсу, дзе выступілі таксама дзеці з ансамбля „Казка” — і старэйшыя выканаўцы, і зусім маленькія, прымалі ўдзел амаль усе калегі дэкламатараў. Была для іх гэта таксама цікавая нагода пазнаёміцца з вядомым аўтарам, які расказаў ім пра сваё жыццё і творчасць, а якумела ды цікава гэта ён робіць! Вельмі цешыўся і хваліваўся сам Віктар Швед, пачуўшы дзяўчатак і хлопчыкаў, якія так знакаміта дэкламавалі ягоныя творы і спявалі песні на словы ягоных вершаў.

(лук)

Баявітыя і таленавітыя дэкламатары —
Кшысь Шырамэнта, Дзямян Рожка, Ігар Хлябіч,
Пётр Кубяк і Грышка Сэрафін

Фота Міры ЛУКШЫ

Міра ЛУКША

Удоды з Дыдулёў

— Уп-уп-уп! — Уд-уд-уць!
У Дыдулях жыць не даюць?!
Удодзіха на яйкі села...
Уся ваколіца... самлела!
Каб усіх ворагаў спужаць,
паспяхова іх пагнаць,
каб спакойна пасядзець,
трэба крышку... пасмярдзець.
А ўдод ходзіць па зямлі,
на ўсенькія Дыдулі
так удодзіць і ўпунае,
і што знойдзе, падбірае:
і жукоў, і матылёў,
многаножек, цвыркуноў,
мух, макрыц і мурашоў,
дажджавых чарвякоў,

стэпавых кабылак... Кажуць,
нават і змяю ён спляжыць!
У паветра падкідае,
ловіць у дзюбу і глытае.
Хто ўдода не пазнае:
дзюба доўгая такая,
і той чуб — бы веер яркі!
А такая гаспадарка:
У дупле, дзіры ці нары
з жонкай ён гаспадары,
і ў тым гняздзе, без пуху
яна з месяц так без руху
пасядзіць, і новых удодаў
у Дыдулях — плойма народу!

Музыка з кайфам

Унія ды „UNIA”

Фота СТЭПА

Прывабныя ззяўчаты, напалову апранутыя хлопцы, мікс розных жанраў інспіраваных перад усім беларускім фальклорам. Так найкарацей можна прадставіць гурт „UNIA”.

Падляшскім беларусам гурт гэты вядомы з фестывалю „Басовішча-2007”. Тады ўзяў ён трэцюю ўзнагароду і добра помню зацікаўленне журы ягоным выступам. На адным з сайтаў прачытала я пра той выступ наступнае: „Гурт гукаў на сцэне лепш чым з дэмазапісу”. Гэта вельмі добрая ацэнка, якая поўнасна супадае з рашэннем журы конкурсу. „UNIA” вярнулася ў Барык на юбілейнае, дваццатае „Басовішча” і відаць, што гурт увесць час трымаецца на хвалі яркага развіцця. Пасярод цікавых жанраў шукаюць новай якасці, а і так шмат чым ужо выйгралі. Папершае, асновай для музыкі з’яўляюцца беларускія народныя традыцыі, а фолк у Беларусі папулярны заўсёды. Па-другое, выкарыстоўваюць арыгінальныя інструменты — ёсць у іх ду-

да і флейта. Дудар не толькі стаіць і падгрывае, але і ўплывае на кшталт цэлага вобраза гурту. А чым жа быў бы гэты вобраз, калі б не два салаўі. Не тое, што ў час канцэрта нехта выпускае птушак, проста сцэнай валодаюць гэтыя ззяўчаты ў сціплай вопратцы, якія цудоўна гарманічна спяваюць, прытым не ашчаджаюць ні грама энергіі. Танцуюць увесць канцэрт і раскідваюць паўсюль усмешкі. Паміж імі ходзіць, нібыта мядзведзь, трэці вакаліст. Ён для таго, каб падпяваць, але перш за ўсё, каб рабіць шоў.

Хаця „UNIA” ўзнікла ў 2006 годзе, іх добры час толькі што пачынаецца. Разам з узнагародай на „Басовішчы” пачаўся перыяд вялікай актыўнасці. Планаў шмат, канцэртаў таксама. Пад гаспаткам у іх энергіі і адвагі. „Такія гурты як „UNIA” ці „SOK” могуць стаць папулярнымі і па-за межамі Беларусі”, — сказаў адзін з музычных журналістаў. А я скажу: чаму не? **i_basovka@o2.pl**

Этнаграфічныя майстар-класы ў Спічках

Этнаграфіны летнік для дзяцей і моладзі ў Спічках арганізавала Таварыства сяброў Арлянскай зямлі. Цягам мінулага тыдня моладзь знаёмілася з асаблівасцямі этнаграфіі, вучылася карыстацца камп’ютарнай тэхнікай, дыктафонам, сканерам, ноўтбукам. Сярод удзельнікаў былі школьнікі з Орлі і Бельска-Падляска-

га. Заняткі вялі малады этнограф Тамаш Суліма і старшыня Таварыства сяброў Арлянскай зямлі Сяргей Мартыновіч. Моладзь узяла інтэрв’ю ў найстарэйшых жыхароў вёскі. Самым актыўным субяседнікам аказаўся Павел Себясвіч, солтыс Спічкоў, які распавёў пра мінулае, сучаснае і будучае вёскі. Летнік арганізаваны пры фінансавай дапамозе Маршалкоўскай управы ў Беластоку.

Таямнічыя галасы

У час экскурсіі па агракультурным асяродку Бора-Здруй, якую веў сам гаспадар, удзельнікі XXIII Сустрэч „Зоркі” дайшлі да скансэна. Найбольш зацікавіў мяне млын. Мы пачулі там таемныя галасы, якія даходзілі недзе з глыбі млына. Усе думалі: што за ліха? Мы ўяўлялі, што там гуляюць чэрці або іншыя страхі. На жаль, уся прыгода ў жахалкі неўзабаве лопнула! Далей пачала іграць музыка дыска-пола і мы здагадаліся, што дзікія галасы таксама з магнітафоннай плёнкі...

„Павуцінне”, **Оля Міранюк** (Белгімназія ў Бельску-Падляшскім)

Польска-беларуская крыжаванка № 32

	Ar		Oświata	Złoty	Wojownik		Fin	Wioszcza
▼		▼		▼	▼			Cena
	Malec							
	Rozwój	►						
	Stoń	►					As	
	Swat						Jabłko	
	Swój	►				Jana		
Świat	►				Widzisz			
Smak	▼							
Motyw	►							
Chata			Parka	►				

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.
Адказ на крыжаванку № 25-26-27:
Лозунг: Сустрэча.

Адкуль пайшлі беларусы?

Тэкст і фота Сяргея ЧЫГРЫНА

На Гродзеншчыне адбылася прэзентацыя кнігі „Нацыянальнасць — беларус” беларускага гісторыка з Беластока Алега Латышонка. Прэзентацыя прайшла ў Бярозаўцы, Мастах, Ваўкавыску і ў Слоніме.

Прафесар Беластоцкага ўніверсітэта Алег Латышонак скончыў гістарычна-філасофскі факультэт Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве. У лютым свет пабачыла яго сур’ёзная манаграфія „Жаўнеры БНР”. І вось на днях з’явілася яго новая фундаментальная праца — кніга „Нацыянальнасць — беларус”.

На прэзентацыі ў Слоніме слышны гісторык пачаў сваю сустрэчу найперш з кнігі „Жаўнеры БНР”, якая з’яўлялася яго кандыдацкай дысертацыяй. На польскай мове кніга выйшла з друку ў Беластоку ў 1995 годзе пад загалоўкам „Białoruskie formacje wojskowe 1917-1923”. „Яшчэ ў пачатку 1980-х гадоў я натрапіў на кніжку Марыяна Брандыса „Каралеўства Беларусі”, у якой першы раз прачытаў добрае слова пра балахоўцаў, ды яшчэ ў сувязі з нейкім загадкавым Каралеўствам Беларусі, — сказаў спадар Латышонак. — З той пары я заняўся спярша асобай генерала Булак-Балаховіча, а потым мяне зацікавілі ўсе асобы, якія змагаліся за Беларускаю Народную Рэспубліку. Так з’явілася кніга „Жаўнеры БНР”.

Далей гісторык прызнаўся, што ўсё жыццё яго хвалявала пытанне: адкуль пайшлі беларусы і сама назва Беларусь? „Я пачаў збіраць матэрыялы, якія ляглі ў аснову май

доктарскай дысертацыі, прысвечанай пачаткам беларускай нацыянальнай ідэі. Некаторыя гісторыкі сцвярджаюць, што назву нашай краіны Беларусь нам накінулі з Усходу. Але гэта не так. Назва нашай краіны прыйшла з Захаду. Гэта чыста заходнееўрапейская назва. Я прыйшоў да высновы, што ў XVII стагоддзі Беларусь была шматлюд-

пераломам. А першым беларускім палітыкам быў Канстанцін Паклонскі. У ягонай дзейнасці было відаць імкненне да ўтварэння на тэрыторыі Беларусі аўтаномнай дзяржаўнай адзінкі на ўзор Запарожскага войска”, — цікава распавядаў слонімам гісторык. На пытанне, над чым цяпер працуеце, Алег Латышонак сказаў, што сабраў вялікі матэ-

Пра кнігу „Нацыянальнасць — беларус” і пра яе аўтара спадар Булгакаў сказаў, што кніга Алега Латышонка вельмі багатая на спасылкі, гэта значыць, аўтар чытае шмат літаратуры на розных мовах. Кніга вельмі ілюстраваная, у ёй гісторык крыху інакш расставіў акцэнт на нашай гісторыі. І з ім можна пагадзіцца, хаця нехта з гісторыкаў паспрабуе сёе-тое аспрэчыць...

Сапраўды, кніга Алега Латышонка „Нацыянальнасць — беларус” — унікальная. Унікальнасць яе заключаецца ў тым, што гісторык на канкрэтных архіўных і гістарычных прыкладах і доказах распавядае пра тое, калі ўзнікла Беларусь, хто і калі стаяў ля вытокаў беларускай нацыянальнай ідэі, хто такія белыя і чорныя русіны, што пісалася пра Белую Русь у маскоўскім пісьменстве, у хроніцы Яна з Чарнкава, у карэспандэнцыях вялікіх магістраў крыжацкага ордэна і г.д. Вялікі раздзел у манаграфіі прысвечаны фарміраванню беларускай мадэрнай нацыі. Тут аўтар выказвае свае думкі і свой погляд на дзейнасць Тадэвуша Касцюшкі, Мацея Бурачка, Радзівілаў, спрачаецца з беларускімі гісторыкамі і наву-

коўцамі. Новая кніга Алега Латышонка — аб’ектыўная гісторыя, у якой ілюстраваны нялёгкі шлях нашага народа. Гэтая кніга — доказ сапраўднай беларускай гістарыяграфіі, а не той, якая заўсёды і нават цяпер знаходзіцца ў падначаленні афіцыйных улад Беларусі.

най краінай, якая мела шанцы ператварыцца ў нацыю, калі б не Маскоўская вайна 1654-1667 гадоў. Беларусь, Белая Русь — гэта значыць самая найлепшая. У 1586 годзе з’явіўся першы „беларус” — Саламон Рысінскі з-пад Віцебска. Тое, што Рысінскі вызначыў сябе як беларуса, было вялікім інтэлектуальным

рыял пра генерала Станіслава Булак-Балаховіча і хоча напісаць пра яго сур’ёзную, аб’ектыўную кнігу. А таксама плануе пасля гэтага заняцца даследаваннем беларуска-латышскіх узаемаадносін.

На сустрэчы з Алегам Латышонкам прымаў удзел і галоўны рэдактар часопіса „Arche” Валер Булгакаў.

Віленская курья адмовіла ва ўшанаванні памяці кс. Адама Станкевіча

Віленская арцыбіскупская курья адмовіла ва ўсталяванні мемарыяльнай дошкі ксяндзу Адаму Станкевічу ў касцёле св. Мікалая ў Вільні, дзе кс. Адам служыў большую частку свайго святарскага

жыцця на беларускай мове. Усё жыццё за беларускасць цягнуў знявагі. Спачатку ад польскіх улад. Нават ардынарый Віленскай архідыяцэзіі арцыбіскуп Рамуальд Ялбжыкоўскі не павіншаваў святара сваёй дыяцэзіі ксяндза Адама Станкевіча з 25-годдзем яго святарства. Пазней — ад савецкай улады, ад рук якой загінуў у нетрах ГУЛАГа. Усё жыццё ён нёс Божую Праўду людзям, прапаведаваў навуку Хрыста і Касцёла сваім парафіянам, за што цягнуў і загінуў. І вось сённяшні парадокс. Гэты касцёл, якому самаахвярна служыў кс. Адам Станкевіч, у асобе кіраўнікоў Віленскай курыі, адмовіў ушанаваць яго памяць.

Літоўскім іерархам трэба памятаць, што іхнія папярэднікі вілкавіскі дапаможны біскуп Мечыслаў Рэйніс і кайшадорскі біскуп Язэп Кухта вельмі прызнаваліся да кс. Станкевіча і высока ацэньвалі

яго служэнне. Таксама і літоўская грамадская супольнасць тагачаснай Вільні высока цаніла пастырскую дзейнасць айца Адама. І таму цалкам незразумела, чаму сённяшняя літоўская каталіцкая іерархія варожа ставіцца да ўшанавання памяці ксяндза Адама Станкевіча, таго, каго высока цанілі і паважалі тагачасныя літоўскія каталіцкія іерархі. „Чаму сёння мы не можам ушанаваць памяць тых, якія не менш цягнулі, чым літоўскія каталіцкія святары? — пытаюць сябры Таварыства беларускай культуры ў Вільні і адказваюць: — Відаць толькі таму, што Адам Станкевіч быў беларусам. І вось атрымліваецца, што быць беларусам ні тады, ні зараз, не толькі не прэстыжна, але і злачынна. І вельмі прыкра, што Віленская курья карыстаецца прынцыпамі не той літоўскай каталіцкай іерархіі (сучаснікаў Адама Станкевіча), а арцыбіскупа Рамуальда Ялбжыкоўскага”.

У сувязі з гэтым Таварыства беларускай культуры ў Літве звярнулася да мітрапаліта мінска-магілёўскага, арцыбіскупа Тадэвуша Канд-

русевіча з просьбай аб дапамозе ва ўшанаванні памяці ксяндза Адама Станкевіча. „Большую частку свайго святарскага жыцця ён служыў беларусам Вільні ў касцёле св. Мікалая і нёс ім Божэ Слова на зразумелай роднай мове, — пішуць сябры ТБК. — Таму мы лічылі сваім святым абавязкам ушанаваць яго памяць у Вільні, у тым самым касцёле св. Мікалая, дзе ён большасць свайго святарскага жыцця нёс сваю паслугу пастыра Каталіцкага касцёла. І вось па незразумелых нам прычынах атрымалі прыкрае непаразуменне — Віленская арцыбіскупская курья адмовіла ва ўсталяванні мемарыяльнай шыльды ў гонар кс. Адама Станкевіча”.

ТБК просіць першаіерарха Каталіцкага касцёла ў Беларусі дапамагчы ім вырашыць гэтыя непаразуменні. Хаця Вільня знаходзіцца па-за межамі юрысдыкцыі арцыбіскупа Кандрусевіча, віленскія беларусы спадзяюцца, што можа на якім-небудзь узроўні зможа ён паўплываць на гэтую справу, можа нават з дапамогай Ватыкана.

(тбк)

Герб Белавежы

Пётр БАЙКО

Шмат хто перакананы ў тым, што Белавежа мела свой герб ужо напрыканцы XIX стагоддзя. Спасылуюцца яны на эмблему, што знаходзілася на большай з дзвюх вежаў царскага палаца, які быў збудаваны ў 1889-1894 гадах. На жаль, не быў гэта герб мясцовасці, а толькі эмблема — апазнавальны знак асенняй паляўнічай рэзідэнцыі ру-

ром Аляксандрам I у 1801 годзе. Поле шчыта было раздзелена наўскос палоскай з выявай чатырох воўчых галоў. Пасля атрымання Польшчай незалежнасці царскі арол быў заменены пясчоўскім арлом.

Прага белавежцаў мець свой герб пачала ажыццяўляцца толькі ў палове 1990 года, калі тагачасная вайтгміны Анна Байко супольна з Ра-

няны значкі і бэджы, а таксама загасцяваў у многіх выдавецтвах і рэкламных буклетах.

Неўзабаве пасля ўстанаўлення герба я папрасіў у яго аўтара Васіля Скепкі сказаць некалькі слоў пра свой праект.

— Умовы конкурсу, — сказаў ён, — дыктавалі замнога падрабязнасцей; трэба было ўлічыць вось такія элементы як Белавежская пушча і яе сусветная слава, ахова натуральнага асяроддзя, легенды, патрыятычныя традыцыі, помнікі старадаўнасці. Вырашыў я тады абмежавацца да найбольш важных, а дакладней кажучы — неабходных элементаў, каб

ёю ролі. Два жалуды, у сваю чаргу, спалучаныя пладажыткамі, сведчаць аб згодным сумесным жыцці прадстаўнікоў дзвюх нацый — беларускай і польскай, а таксама вернікаў праваслаўя і каталіцызму. Верх чыніў я надпісам „Белавежа”.

— Невыпадкова таксама падборка колераў, — працягвае Васіль Скепка. — Розныя адценнія зялёнага сімвалізуюць багацце свету раслін. Блакіт сведчыць аб адносна чыстым яшчэ паветры над пушчай і самай мясцовасцю. Залаты колер лісця вызначае каралеўскасць пасялення.

Яшчэ некалькі слоў аб аўтары герба. У сваім асяроддзі ён вядомы як дзеяч турызму і краязнаўства. Членам Польскага турыстычна-краязнаўчага таварыства стаў у 1962 годзе. У 1977-1990 гг., з трохгадовым перапынкам, выконваў абавязкі сакратара Праўлення Агдзела ПТКТ у Белавежы, затым выйшаў на пенсію па стане здароўя. Але грамадскай дзейнасці не спыніў. З’яўляецца ён аўтарам некалькіх праектаў белавежскіх турыстычных штэмпелей і сцяжкоў. В. Скепка таксама аўтар назваў некалькіх вуліц у Белавежы. У ліпені 2000 г. заснаваў і вядзе турыстычнае бюро „Рысь”. Як сам кажа, на ўшанаванне Белавежы гербам чакаў здаўна, але ніколі не думаў, што ён будзе мець свой удзел у гэтай справе.

У 1997 годзе, ні з таго, ні з сям’і, вакол герба Белавежы ўзнікла нейкае замяшанне. У адной з беластоцкіх штодзёнак, у даволі непераборлівы спосаб, атакавалася белавежская „візітная картка”. Аўтар артыкула даказваў, што герб не адпавядае абавязваючым правілам геральдыкі, але вінаваты тут не столькі сам яго аўтар — правілы конкурсу на герб увогуле не заікнуліся пра геральдычныя правілы. Рада гміны вырашыла абмеркаваць вынесеныя папрокі і пасля кансультацыі са спецыялістамі выправіць герб. Аднак жа чарговыя самаўрадавыя ўлады адсоўвалі гэтую справу на далейшы план. І толькі цяперашні самаўрад паставіў канчаткова вырашыць справу. Восенню 2008 года вайт Альберт Літвіновіч даручыў спецыялістам распрацаваць герб згодна з правіламі геральдыкі. Неўзабаве будзем ведаць як выглядае новы праект „візітнай карткі” Белавежы.

Эмблема белавежскага палаца

Вежа з гербам у міжваенны перыяд

Герб Белавежы паводле праекта Васіля Скепкі

скіх цароў. Не ведаем дакладна хто эмблему запраектаваў — магчыма сам архітэктар палаца Мікалай дэ Рашфо (Rochefort) або прыдворны царскі жывапісец Міхал Зічы, а магчыма нехта зусім іншы.

На полі эмблемы палаца змешчаны элементы двух гербаў. Першы з іх (у верхняй частцы поля) — гэта двухгаловы арол з трыма царскімі каронамі, які быў узяты з герба рускай імперыі і крыху прыстасаваны да сімвалікі белавежскай рэзідэнцыі. Гэты ж арол трымаў у кіпцюрах дзве паляўнічыя трубка, а на шчыце на яго грудзях віднела стылізаваная літара „а” — несумненна ініцыял імені заказчыка і адначасова ўласніка палаца цара Аляксандра III. Другі элемент эмблемы (у ніжняй частцы поля) — гэта зубр, які быў змешчаны ў гербе Гродзенскай губерні, зацверджаным ца-

дай Гміны Белавежа і яе старшынёй Ежым Седунём аб’явілі конкурс на праект герба мясцовасці і гміны. Работ, насуперак спадзяванням, прыйшло адно некалькі. Конкурснай камісіі найбольш спадабаўся праект жыхара Белавежы Васіля Скепкі. Рада Гміны адобрыла праект і 20 ліпеня 1990 года занесла адпаведны запіс у статут Гміны Белавежа. У ім сказана наступнае: „Гербам гміны з’яўляецца выява вежы і зубра ў акружэнні дубовых лістоў”. Такім чынам слаўная ў свеце мясцовасць атрымала сваю афіцыйную „візітную картку”.

Мясцовы скульптар і прадпрымальнік Ежы Доўбыш выканаў адразу барэльеф герба, які трапіў у Залу шлюбав, што змяшчаецца ў Белавежскім асяродку культуры. Праз пару месяцаў пасля ўстанаўлення герб трапіў на шматлікія турыстыч-

герба проста не перагрузіць. Вядома, нельга было абмінуць зубра — з яго я і пачаў, змяшчаючы на першым плане. Сімвалізуе ён выключнасць пушчанскай фаўны і адначасова заслугі нашых прыродазнаўцаў па зберажэнні гэтага віду ад вымірання. З-за таго, што зубр спалучаецца з лясным асяроддзем, на другім плане я змясціў сілуэты дрэў. Прычым, для вылучэння багацця мясцовай флоры, гэта сілуэты розных відаў. Трэці план я запоўніў „белай вежай”, ад якой паўсюдна вядзецца назва мясцовасці, хаця, падкрэсліваю, гэта не адзіная версія радаслоўнай. Усё разам змясціў я ў падкове з дубовага лісця, з двума жолудамі знізу. Дуб — сімвал сілы, від, які найвышэй стаіць у іерархіі пушчанскіх дрэў, мае падкрэсліваць выключнае значэнне мясцовасці, паказваць ранг выконванай

Verda disco: аў Podlańio verkas en esperanto

Так багатай і шматколернай праграмы яшчэ я не бачыла ў Беластоку! 94-ы Сусветны кангрэс эсперантыстаў ужо пакінуў сталіцу Падляшша. Калі зноўку вернецца ў выглядзе чарговага кангрэса — яшчэ не вядома, але арганізатары і ўлады горада пастараліся, каб удзельнікі гэтага мерапрыемства не забылі пра Беласток. Скарысталі на гэтым і жыхары горада, бо столькі спектакляў і канцэртаў, якія спадарожнічалі кангрэсу, мусілі звярнуцца з месца нават найбольш ланівых дамасадаў. У кавярнях і аўтобусах можна было таксама прайсці хуткі курс эсперанта. Нават сам факт, што на вуліцах можна было сустрэць людзей з цэлага свету, вывёў некаторых беластачан „на горад”. Госці зразу былі відавочныя, бо ў ва ўсіх свяціліся ў сонцы ідэнтыфікатары ў зялёным колеры. Зялёны, як відаць, гэта не толькі ко-

лер надзеі. Мае ён шмат чаго супольнага з культурай мовы эсперанта. А калі пра надзею, дык варта напэўна ведаць, што гімн эсперантыстаў напісаў сам Людвік Заменгоф, а яго загалоўак якраз і „Надзея”. Зялёны колер мае таксама тое, што засталася ад кангрэса ў руках шматлікіх жыхароў Беластока. Пятнаццаць тысяч экзemplараў зялёнага дыска пайшло ў свет.

Verda значыць зялёны, *Disco* — не трэба, здаецца, тлумачыць. „Растаццаваная, расплаканая, энергетычная, саладжавая ды такая свая музыка, — так пра дыск, які з’явіўся з нагоды 94-га Сусветнага кангрэса эсперантыстаў кажа Мацек Рант з Беластоцкага асяродка культуры — чалавек, які яго прыдумаў. — Калі толькі сталі гаварыць пра кангрэс, мне зразу прыйшла ў галаву такая думка. Прыплюшчыў я адно вока, насупіў бровы як леў і вось —

атрымалася”.

Мацек — заўсёды жартаўнік, але ў гэтым выпадку жарт пераўтварыўся ў сапраўдны мастацкі шэдэўр. Не ацэньваю кожнага гурту паводле яго гучання ці кампазіцыі, паколькі самая важная тут ідэя. А яна вельмі простая: паказаць Падляшшу і ўсяму свету, які прадстаўляе ўдзельнікі кангрэса, мясцовыя гурты з песнямі на гэтай другой, афіцыйнай у час кангрэса, мове Беластока. Чутка пра дыск напэўна хутка распаўсюдзіцца, бо да прамоцыі ўжо рыхтуюцца журналісты Польскага радыё, падтрымлівае яго і „Газета выборча”, якой беластоцкі аддзел далучыў дыск да выдання ад 29 ліпеня, яшчэ ў час трывання сустрэчы эсперантыстаў. Нас павінен вельмі цешыць факт, што аўтар ідэі не забыў і пра беларускія гурты Падляшша, якія складаюць неад’емную частку каларыту лакальнай творчасці.

Такім чынам знойдзем на дыску песні гуртоў „RIMA”, „5set5”, таксама і „Zero-85”, хаця ў гэты раз з гуртом не выступіў вакаліст Юрка Асеннік. Думаю, што праз нейкі час, калі пра дыск даведаюцца і пачуюць людзі ў Польшчы, не адзін гурт будзе ўдзячны за ўдзел у гэтым праекце.

Зялёны дыск гэта прэзентацыя разнастайнасці ў выкананні мясцовых гуртоў, а таксама агляд жанраў і настрояў. Пачатак у рытм дыска і электра ад дуэта „Рэд Эмпрэз”, сапраўды цяжкая музыка ў выкананні металістаў з „Арэйра” ці „Naskiĝfesta kanto”, песня гурту „Му А”, якая завяршае дыск і дазваляе слухачу распынуцца разам з ёю ў іншым вымярэнні. Такое музычнае Падляшша. Асноўнае, што дыск трымае слухача ў добрым настроі ўвесь час. *Mi ŝatas aŭskulti muzikon. Dankon!*

Ілона КАРПЮК

З мастацтвам на жыцці

Ад „Сябрыны” — весялей

Віцебск — адзін са старажытнейшых гарадоў Беларусі. Яго жыхары ганарацца сваёй гісторыяй, перадаюць з пакалення ў пакаленне лепшыя традыцыі. Адна з іх — святкаванні ў гонар горада. У даўнія часы, больш 400 гадоў таму, калі Віцебск набыў свой герб і была пабудавана ратуша — сімвал свабоднага горада, сталі ладзіцца вясельныя і мнагалюдныя „Святкаванні гарадскога друку”. А цяпер Віцебск гучна адзначае свой дзень нараджэння ў ліпені — у час Міжнароднага фестывалю мастацтваў.

У Віцебску дзейнічае гурт „Сябрына”. Але спачатку гэта быў толькі дует: сяброўкі з віцебскага завода „Мегом” Вялянціна Белезякова і Людміла Бесава стварылі яго, выступаючы перад сваімі рабочымі. Ды, не задумваючыся, назваліся „Сябрынай”. Цяпер гэта ўжо ансамбль народнай пес-

ні, у якім выступаюць людзі розных прафесій. У сённяшнім кшталце ансамбль быў створаны ў 1999 г. на вытворчым аб’яднанні „Маналіт”. Зараз калектыў працягвае творчую дзейнасць на базе Цэнтра народных рамёстваў і мастацтваў „Задзвінне” горада Віцебска.

У склад ансамбля ўваходзяць прадстаўнікі шэрагу прадпрыемстваў і ўстаноў горада — усяго 15 выканаўцаў, якія звязалі сваё жыццё з народнай песняй. Рэпертуар калектыву заснаваны на яркіх мелодыях. У праграме яго выступленняў — народныя песні і напісаныя ў народным стылі творы сучасных кампазітараў. Зараз рэпертуар налічвае некалькі дзесяткаў твораў, большасць якіх суправаджаецца харэаграфічнымі малюнкамі з выкарыстаннем народных ударных інструментаў. Ансамбль „Сябрына”

Мастацкі кіраўнік ансамбля „Сябрына” Вялянціна Белезякова

выступае ў час культурна-масавых мерапрыемстваў у горадзе і вобласці.

Калектыў паказваў сваё майстэрства на гарадскіх і раённых сельскагаспадарчых кірмашах, падчас святкавання Дзён Віцебска. Прымаў удзел у Рэспубліканскім фестывалі „Дажынкi-2002” у Полацку, у фестывалі „Грай, гармонік” у 2004 г. Ансамбль — пастаянны ўдзельнік свята нацыянальнай творчасці і фальклору „Горад майстроў” у межах Міжнароднага фестывалю мастацтваў „Славянскі базар”.

У Віцебску калектыў шматразова

ўзнагароджваўся аддзелам культуры Віцебскага гарвыканкама і Віцебскім абласным метадычным цэнтрам народнай творчасці. Калектыў знаходзіцца ў пастаянным пошуку новых талентаў.

Мастацкім кіраўніком ансамбля „Сябрына” з’яўляецца Вялянціна Белезякова. Нарадзілася яна ў 1949 г. Закончыла сярэднюю спецыяльную адукацыю. Ансамблем кіруе з часу яго стварэння ў 1999 г. За час кіравання ансамблем паказала сябе адказным, прынцыповым, працавітым работнікам. Карыстаецца аўтарытэтам сярод удзельнікаў калектыву. Імкнецца стварыць спрыяльныя творчыя ўмовы для поўнага самараскрыцця ўдзельнікаў ансамбля. Працуе над павышэннем сцэнічнай культуры. Ва ўсім гэтым дапамагае ёй музычны кіраўнік ансамбля А. Максімаў.

Вялянціна Рыгораўна складае канцэртныя праграмы і ажыццяўляе іх рэжысуру. Займаецца падборам рэпертуару. Валодае прыродным дарам спявачкі ды выступае ў якасці салісткі. Узнагароджвалася шматлікімі граматамі і дыпламамі ўстаноў культуры рэспубліканскага, абласнога і гарадскога ўзроўняў.

Ансамбль „Сябрына” карыстаецца поспехам не толькі ў Беларусі, але і ў нас, на Беласточчыне. Ад народных песень у іх выкананні глядачам становіцца цяплей і святлей. Мілагучнай „Сябрыне” выказваю вялікае дзякуй за вакальнае майстэрства. Часцей радуіце насельніцтва Беласточчыны, выступаючы на нашых пляцоўках разам з нашымі калектывамі!

Віктар БУРА

На абшарах Падляшша, як дарэчы і цэлай Польшчы, не кожны здолее прачытаць тэкст, што напісаны кірылічным пісьмом. У той жа час кірыліца з’яўляецца асноўным спосабам напісання беларускіх слоў, і гэта стварае для тых, хто вывучае тут беларускую мову, невялікую нязручнасць.

На даным гістарычным адрэзку часу кірыліца ў беларускай мове перамагла лацінку. Ці так будзе працягвацца далей? Не вядома, бо пазіцыі лацінкі, зноў жа ў тым жа гістарычным ракурсе, даволі моцныя. Дастаткова згадаць, напрыклад, „Мужыцкую праўду” Кастуса Каліноўскага, каб упэўніцца, што лацінка для беларускай мовы не з’яўляецца чымсьці зусім чужым.

З пазіцый вартасці выкарыстання лацінкі ў справе „normalizacji i rozvitkovi novoji pisanoji schodnioslovjanskoi movy — rudlaškoji” распрацаваны таксама сайт svoja.org, пра які „Ніва” пісала 30 сакавіка мінулага года.

Што ж тычыцца лацінкі для цэлага беларускамоўнага абшару, то да пераходу на яе заклікае сайт <http://lacinka.org>, які „imkniecca rapularyzavać i razvivac’ bialaruskuju lacinku jak nieadlucnuju casktu nasycjanalnaj kultury bialarusai”.

Як пішуць натхнёныя лацінізатарскай справай распрацоўшчыкі сайта, Lacinka.org з’яўляецца грамадскім аб’яднаннем. Яны перакананыя, што „los bialaruskaj lacinki u rukach jaje nošbitau, jakija ličac’ hetuju systemu piśma bolš pryvabnaj i šviadoma iduc’ na ciažki krok admovy ad kirylycy. Heta ichniaja štodzionnaja aktyvnašć i pazucyja harantujuć zachavañnie bahašcia j samabytnašci bialaruskaj kultury. My u svajoj dziejnašci imkniemsia padtrymvać takich bialarusai”.

Ці гатовая большасць беларусаў зрабіць такі „цяжкі крок” у бок лацінкі, сказаць таксама цяжка. Гэтаксама як і разгледзець вялікую вартасць такой змены. Разам з тым, нельга адмовіць у агульнай вартасці існавання лацінізатарскіх памкненняў, бо яны прымушаюць, хаця б сваёй экстравагантнасцю, думаць пра беларускую мову тых беларусаў, якія ставяцца да яе абыхава і не ў стане вымавіць на ёй ані слова.

Калі ж звярнуць пільную ўвагу на згаданы сайт, то нельга не адзначыць ягонаю блякласці. Адзінае, што кідаецца ў вочы на першай старонцы, гэта графічнае выяўленне назвы сайта са словамі „праўда пра нашу мову”. Такі надпіс, зразумела, інтрыгуе, бо прымушае шукаць гэтую праўду на іншых старонках лацінізатарскага партала.

Што ж тычыцца старонак сайта, то іх зусім нямнога. Літаральна, дзве — „Cetliki” і „Katchory”. Прычым на першай і на другой размешчаны адзін і той жа тэкст, дзе распаўядаецца пра сайты-лацінізатары, якія існуюць у інтэрнэце. Аўтары даволі сур’ёзна падыходзілі да гэтага пытання і нават правялі драйв-тэст некаторых з іх. Удзел у гэтым драйв-тэсце ўзялі „Bielazar v3.6.2.2015, CyrLat-HTML v1.1, Cyr/Lat Converter v1.10, Cyr2Lat, kirlat, Moyny Kanvertar v2.3 i Kir2Lac v2.0.2. Akramia hetaha makrasy dla Microsoft Word cyrLat i word2000, a taksama try online-lacinizatary”.

Аўтары сайта, нягледзячы на такую высокаінтэлектуальную мэту — пераводу беларускай мовы на лацінку, з’яўляюцца вельмі сціплымі людзьмі, і, відаць, таму палічылі нявартым згадаць на сайце свае імёны.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Ліпеньскія ядры

Сярэдзіна лета насычана процьмай разнастайных спаборніцтваў. У ліпені ў цэнтры ўвагі былі гонка на роварах „Тур дэ Франс”, першыństwo свету па водных відах у Рыме, розныя юнацкія і моладзевыя чэмпіянаты, футбольныя еўракубавыя матчы.

Што датычыць каманд, то беларускія пяціборцы на чэмпіянаце Еўропы, які прайшоў у нямецкім Лейпцыгу, занялі чацвёртае месца ў эстафеце. Футбольныя клубы расчаравалі, дружна вылецеўшы на стадыі другога раўнда Лігі Еўропы. Толькі БАТЭ працягвае змагацца ў кваліфікацыі Лігі чэмпіёнаў. На жаль, за крок да выхаду ў фінальную частку чэмпіянату свету спыніліся беларускія валеббалісткі. Без ўзнагарод засталіся фехтавальнікі на першынстве Еўропы. На чэмпіянаце кантынента па кулявой стральбе жаночая зборная (Вікторыя Чайка, Кацярына Кручанок, Жана Шапалевіч) выйгралі першае месца ў неалімпійскім камандавым відзе. Што датычыць беларускіх плыўцоў, то нават з нацыянальнымі рэкордамі ў бальшыні відаў яны далёкія ад п’едэстала і нават не трапляюць у фінальныя заплывы.

Варта пахваліць моладзевую дружыну па акадэмічным веславанні, якая на першынстве свету ў Чэхіі здабыла дзве залатыя ўзнагароды і адну бронзавую. Вызначыліся дзяўчаты ў двойцы парнай і квартэце без рулявой. Прайшло багата лёгкаатлетычных турніраў. Найперш у гэтым аглядзе адзначаем дасягненні беларускіх атлетаў. Асабліва вылучыліся штурхальнікі ядра, якое прынесла ў ліпені нашым прадстаўнікам некалькі значных поспехаў.

1. Юрый Шаюноў (кіданне молата). Беларускі атлет выйграў спаборніцтва на сушветнай універсіядзе, што прайшла ў Бялградзе. Яго пераможны вынік 76,92 м. А потым заваяваў залаты медаль на моладзевым чэмпіянаце кантынента ў Каўнасе.

2. Мікалай Шубянок (дзесяцібор’е), яко-

га трэніруе Аляксандр Бліняеў, выйграў адзін з самых прэстыжных відаў лёгкай атлетыкі. Пасля першага дня спабору ён ішоў толькі трэцім, але потым істотна дадаў і перамог з моцнай сумай 7960 ачкоў.

3. Андрэй Міхневіч (штурханне ядра) узяў першы прыз на прадстаўнічым маскоўскім турніры, апярэдзіўшы шэраг тытулаваных сапернікаў.

4. Браніслаў Самойлаў (веласпорт) дасягнуў лепшага выніку ў сваёй кар’еры. На гонцы вышэйшай катэгорыі „Тур Аўстрыі” ён стаў трэцім у агульным заліку.

5. Уладзімір Самсонаў (настольны тэніс) выйграў адкрыты чэмпіянат Марока — турнір з прэстыжнай серыі Про-тур. Ас настольнага тэніса зноў парадаваў сваіх прыхільнікаў.

1. Аляксандра Герасіменія (плаванне) на ўніверсіядзе заваявала золата на дыстанцыі 50 метраў вольным стылем з рэкордам Беларусі, а потым там жа стала бронзавай прызёркай на адлегласці 50 м на спіне. У гэтым жа відзе на першынстве свету яна дасягнула 5-й пазіцыі — лепшы вынік сярод беларускіх удзельнікаў.

2. Надзея Астапчук (штурханне ядра) спярша першынствавала ў Маскве, паказаўшы трэці вынік сезона — 19,88 м, а затым стала мацнейшай на турніры серыі Гран-пры ў Афінках.

3. Святлана Хахлова (плаванне) узяла золата ўніверсіяды і ўсталявала нацыянальны рэкорд на адрэзку 50 метраў батэrfляем.

4. Алена Копец (штурханне ядра) у Бялградзе ўзышла на трэцюю прыступку п’едэстала. Адзначым прагрэс 21-гадовай штурхальніцы.

5. Вольга Мініна (бег) дасягнула бронзавай ўзнагароды на ўніверсіядзе на дыстанцыі 10 км. Гэта новы крок у гару ў кар’еры бабруйскай атлеткі.

Чакаем новых лаўрэатаў і новых дасягненняў у жніўні...

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Чалавек павінен есці тое, што карова! 08.08 — 14.08

Фота і тэкст Ганны КАНДРАЦЮК

З Валерыем Санько — журналістам, пісьменнікам, медыкам, выдаўцом, народным лекарам, прыкметаўцам, ведунам, пастаянным удзельнікам з'ездаў беларусаў свету, ладжаных МГА ЗБС „Бацькаўшчына”, гутарыць Ганна Кандрацюк.

— Якія добрыя рады чытачам „Нівы” падкажа народны лекар са Случчыны?

— Я ўсё жыццё працую ў выдавецтвах, лячэбнай справай не займаюся.

— Вы ж самі ў час выступленняў перад удзельнікамі Пятага З'езда беларусаў свету назвалі некалькі разоў сябе народным лекарам...

— Народнай медыцынай я займаюся другасна. Калі нехта захварэе і просціць у мяне дапамогі — я дапамагу.

— Я разумею, Вас трэба шукаць праз людзей, напайзасакрэчаным, прыватным каналам?

— Я не хачу ніякай рэкламы. Дапамагаць — надта няўдзячная справа. Я не гавару пра заплату. Калі пытаюць мяне колькі трэба, я прынцыпова адказваю: нічога не трэба.

— Я ведаю, што сярод Ваших пацыентаў ёсць палітыкі, важныя асобы.

— Не гаварыце „пацыенты”!

— А як?

— Для мяне, ці гэта будзе прасты земляроб-вясковец, пісьменнік, ці журналіст, яны аднолькава важныя. У мяне няма амбіцый аздараўляць нейкага абстрактнага пацыента, нацыю, калектыв. Кожны, хто мае такія амбіцыі — грэшны. Першы закон космасу — не лезь, калі цябе не просяць, са сваёй дапамогай у душу любога чалавека, калектыву, нацыі. Але калі цябе просяць, не адмаўляйся, дапамажы...

— Вы кожнаму дапаможце?

— Не кожнаму. Хто не спадабаецца, няма часу падумаць. Не хачу. Калі я бачу чалавека, я заўсёды падумаю ці ён варты, ці няварты дапамогі. Бо калі ён п'е піва, віно, гарэлку, курыць, трымае ў кватэры кошак, сабак — ён сам сябе вынішчае. І хоча, каб памагчы яму. Вылечы яго за дзесяць хвілін. Грэшнік! Усемагутны і Усямоцны, у агульным разуменні, Гасподзь Бог не можа дапамагчы самагубцу. Самагубца сам хоча сябе забіць — навошта яму дапамагаць!? Вам магу дапамагчы. Вам, дарэчы, цяжка жыць, з-за вашага розуму. Каб быць шчаслівай жанчынай, трэба нараджаць дзяцей. Жанчына становіцца паўнацэннай тады, калі народзіць найменш трое дзяцей.

— Вы некалькі разоў, з трыбуны, спасылаліся на святое язычніцтва.

— Я не дзялю людзей на хрысціян і канстытуцыйнаў. Не дзялю на праваслаўных, католікаў, мультульман, баптыстаў. Бо яны ўсе — і хрысціяне, і мультульмане (гэтыя ў найбольшай меры) захапілі аснову святага язычніцтва і на ёй пабудавалі ўсё астатняе. І калі нам гавораць папы, ксяндзы ці рабіны, што язычства гэта паганства, то яны гавораць няпраўду. (Не лажыце нагу на нагу! — папракае мяне ў час гутаркі мой субяседнік — Г. К.). Яны ўсе вылезлі з язычніцтва, так як я і вы, з лона мамы. Папы і нашы непісьменныя кандыдаты навук, якія даказваюць што там было паганства — яны грэшнікі.

— Як Царква ставіцца да Ваших поглядаў?

— Я сустракаўся з Філарэтам тры разы. У поглядах мы абдалены і нейтральныя. Ён разумны чалавек і як

кожны разумны чалавек выслушае другога разумнага чалавека.

— Цікавасць зведаць народную медыцыну ў Вас ад продкаў?

— Мая маці — медсястра, 47 гадоў лячыла людзей. Мой бацька загінуў пад Ломжай у 1941 годзе. Загінулі таксама яго два браты, адзін — у Польшчы, другі — невядома дзе... Я не стану спасылацца на традыцыі, бо калі капнеш глыбока-глыбока, то рэдка ў каго традыцыі. Гасподзь Бог, Космас, Астрал дае чалавеку веданне праз адзіны спосаб — гэта навук і пакуты. Калі ты паўзеш, паўзеш, паўзеш... Вучыся, вучыся, вучыся... Калі ты баішся прынесці некаму боль, ты не зробіш яму дрэннай парады. Калі ты чаго не ведаеш, скажаш — я не ведаю! Давайце, трэба падумаць.

— Вы па адукацыі...

— Я закончыў медвучылішча. Вучыўся ў Медінстытуце на лячэбным аддзяленні, хаця яго не закончыў. Я — магістр традыцыйнай народнай медыцыны. Закончыў факультэт журналістыкі Белдзяржуніверсітэта і Мінскую вышэйшую партыйную школу. Я аўтар і сааўтар 14 кніжак. Мая біяграфія змешчана ў трох энцыклапедыях.

— Як ставіцца да Вас удзельнікі сходаў, арганізацый, калі Вы выступаеце з мовай пра святое язычніцтва і народную медыцыну?

— Я быў дэпутатам Вярхоўнага Савета тры разы. Вялікі сход, чалавек трыста. Пытае мяне ладны пісьменнік, ладны зямляк: які то я доктар? Скажу ерундовы — яму крыўдна, скажу добры — яму таксама крыўдна. Нічога не кажу. Тады ён просіць назваць хваробы. Каму? Падумае лапу дзесяць чалавек. А я кажу: не, мае дарагія, я сам выберу. І выбіраю трох: вы, вы, вы. Яны: ну дык называйце хваробы? Я кажу: мне вас вучыць не трэба. Пайшлі ў пакой. Я ім сказаў хваробы. Для гэтага патрэбна шэсць-восем хвілін. Толькі каб чалавек зняў з сябе метал: завушніцы і гадзіннік.

— І... пакарылі ігнарантаў?

— Я сказаў пра прастатыт мэру аднаго горада (не Мінска). Бяда вось у чым, асноўная маса народу, харошыя добрыя людзі, атрымліваюць доктарскую ступень і генеральскія пагоны, хоць яны — непісьменныя пянькі. Што гэта значыць? Ён дзесяць гадоў зарабляе хваробу. Хапае, хапае, хапае і першы нагамі ідзе дапераду. І яшчэ прыездзе такі на сваёй „лайбе”, совае свае грошы і хоча, каб вылечыць яго за дзесяць хвілін.

— Вы прыхільнік праўды?

— Нашы добрыя людзі хочуць паздаравець, але калі чалавек мне кажа, што ён не курыць — а ён курыць, ён сам сабе жне расплату. Ён жа гаворыць

не мне.... Прыйшоў дык гавары праўду. У Маскве ідыётаў менш як у нас. Яны ад свайго Арла не адмовіліся як нашы ад свайго Пагоні. Георгій Перамоганосец — той сам коннік, гэтая ж Пагоня, толькі замест шаблі ў яго кап'ё. Калі людзі хочуць паздаравець, яны не павінны круціць, прыкідвацца лепшымі.

— У сітуацыі, калі невядома якая мова руская ці беларуская — ці з гэтага крывадушнага білінгвізму могуць быць хваробы?

— Вельмі добрае пытанне. Сапраўднае лячэнне чалавеку там, дзе яго арэал. Нашы ідыёты гоняць на машынах (яны харошыя, разумныя, таленавітыя людзі) лечыцца на Канары, у Іспанію, Турцыю. А памагчы ім можа наша крапіва, наша лебядка, наша снітка, наша мяса — як кажуць у нас на Случчыне. Чалавек павінен есці тое, што есць карова. І не павінен плысці „па цячэнні”. Што гэта значыць? Жонка згулялася, мужык згуляўся і ён трыццаць свайго апанента. Калі не танцуюцца, трэба пагаварыць. Скажаць: добра мы з табой пажылі, але нам трэба разысціся. П'яніцу не выхаваш. Навошта такога цярэць, калі ён лётае, не трымаецца сям'і. Нажываць неўрастанію?

— Калі ёсць такія экалагічныя катастрофы як Чарнобыль, тады чалавек не мае ўплыву на сваё здароўе.

— Па-першае, я пабаюся пра гэта сказаць. Але 99 працэнтаў хвароб чалавек зарабляе сам. Людзі, якія папалі ў 5-10-кіламетровую зону і атрымалі І і II ступень радыяцыі, выкараскаліся ў 50-60 працэнтах. За жыццё, за грошы, сям'ю трэба змагацца. Хто ім будзе дапамагаць — я, вы?

— Давайце тады вернемся да парад нашым чытачам.

— Не трымайце кошак і сабак у кватэры. Не піце гарбаты, кавы. Не насіце шкарпэтак з рызінкай. Не насіце шапак і кепак з доўгімі казыркамі, скідайце цёмныя акуляры. Не лажыце нагу на нагу. Гэта элементаршчына. Калі маеце канкрэтную хваробу, тут трэба паволі разабрацца, прыгледзецца хваробе. Каб чалавек не прыходзіў у апошні час. Ну, дапусцім, калі б ён прыйшоў са сваім канцэрам (канцэр — гэта рак) на восем месяцаў раней, яго было б можна выпратаваць. Не, ён прыходзіць, калі ўжо ракавыя ніткі пайшлі ва ўсе органы. Ён трымае сабаку, ката ў кватэры.

— Што дрэннага ад катой і сабак?

— Пабыў кот-сабака ў кватэры чатыры гады, там ужо людзі не гавораць. Там ужо псіхі. Істэрыя. Крыкі. Мужыкі адваляюцца. Зніштажаецца мочапалавая, падстраўнікавая сістэма. Заводзяцца глісты, экзэмы, лішай... Я пра гэта пісаў у трох кнігах.

— Якія прапануеце абяргі ад злога?

— Я ўсё жыццё, дзе б не быў — у арміі, у выдавецтвах, у газетах, ва ўніверсітэце — нашу пры сабе крыжык. Толькі я не высалапліваюся з ім, каб усе бачылі. Я нашу яго так, што ён у мяне пры сабе. У чалавека павінны быць абяргі, але яны дапамагаюць не дзе ў дзесяці працэнтах.

— Мы гутарым пра народную медыцыну. Як ставіцца да яе сам Валерыя Санько, дыпламаваны медык?

— Я за тым, каб сумяшчаць стандартную, дзяржаўную, афіцыйную медыцыну з народнай. Па-другое, народную медыцыну толькі сумяшчаць са стандартнай.

— Дзякую за размову.

(22.03. — 20.04.) 10-16.08. — гэты час заахвочвае да інвеставання. Можаш пазнаёміцца з уплывовай асобай, дзякуючы якой у будучыні штосьці здабудзеш. У любоўных адносінах або зробіш крок дапераду, або расстанешся.

(21.04. — 21.05.) Да 10.08. будзеш пераканаўчы, кемлівы, інтэлігентны. Ты цяпер рамантычны, чулы і жарсны каханак (аж да 26.08.). Пераканаешся, што лепшы сябра не той, што табе пазычыць грошы, а той, хто падкажа, як іх здабыць.

(22.05. — 22.06.) Падвойнае жыццё прынясе толькі клопаты. Не гуляй з агнём! Прафесійны поспех здабудзеш у калектыве. Дзякуючы сардэчным праблемам узрасце ўзровень адрэналіну, узрастаючыя фінансы павялічаць і так немалое пачуццё ўласнай каштоўнасці.

(23.06. — 23.07.) Здайсняяцца твае мары і спазнаеш смак сапраўднай жарсці. Можаш адпачыць — твае абавязкі возьме на сябе калега і справіцца з імі прыпяваючы. Добра для твайго здароўя зробіць фізічная праца. Спадабаецца табе разбурванне парадку і разварушванне мараматыкаў, але не заўжды на гэтым добра выйдзеш.

(24.07. — 23.08.) Аслабне твой імунітэт. Перажывеш кароткі крызіс. Не фарсіруй арганізму алкаголем, кавай ні празмерным высілкам. І без грошай гарантуеш сабе добрую забаву. Можаш зноў закахацца ў сваёй другой палове.

(24.08. — 23.09.) Добры настрой — адны поспехі (увесь месяц!). Новае пачуццё так прападзе, як хутка паявілася. На працы здабудзеш шмат, выкарыстоўваючы ўсе паяўляючыся нагоды. Асобы народжаныя 17-22.08. хай звяжваюць на сваё здароўе — могуць раптам самлець ці мець праблемы з дыханнем.

(24.09. — 23.10.) Калі не мусіш — не падавайся ў водпуск, бо трэба будзе пільнаваць работу (калі ўжо, дык у апошні тыдзень жніўня). Ідзілія ў пары, а хтосьці свабодны схоча надзець на палец пярсцёнак. Схочацца эксперыменту ў каханні, але не перасякай межаў!

(24.10. — 22.11.) Сямейны канфлікт палягодзіцца, але не будзеш мець сэрца да працы. Будзеш нецяглівы, пабуджаны, неразважны. У дзесянях будзь рашучы, але не бязлітасны. Можаш пераходзіць крызіс у асабістых справах. Добра зробіць табе кантакт з прыродай — для розуму і цела.

(23.11. — 22.12.) Добры настрой, аптымізм, але і злосць на людзей, нават на блізкіх. З 12.08. (да 16.08.) зробіш нешта шалёнае, што задзівіць нават самога цябе, але падумай, ці гэта патрэбнае. Паміж 9 і 13.08. пільнай сваіх ног, бо можаш быць кантужаны так, што папсуе табе гэтыя важныя планы.

(23.12. — 20.01.) Найбольш работы маюць Казярогі народжаныя да 27.12. — празмерныя высілки, пераломванне ўласных абмежаванняў. Калі дапусцішся здароды, не будзе табе гэта даравана. Дбай аб здароўе, аслабіва аб свае косці. Найбольш важныя справы пачнеш афармляць з 14.08., але і схочацца з таго дня пакрочыць у бліжэйшую напастку (не трап у пастку, не абяцай таго, з чым не справішся!).

(21.01. — 19.02.) З 10.08. (аж да 16.08.) усе службовыя справы маюць шанец на поспех, добры час таксама на падарожжы. Маеш вакол сябе прыязных людзей, якія „прыбіраюць” твой балаган і ўратауюць цябе з пасткі. Жыві сціплай, бо грошай не вельмі прыбывае.

(20.02. — 21.03.) На здароўе не будзеш наракаць, бо не хопіць часу. Зоймуць цябе справы хатнія ды блізкіх і сяброў. Знакаміта ў пачуццях (аж да 26.08.). Можаш сустрэць свайго аднакласніка, які прыедзе здалёк. Карыстайся колькі можаш пладамі лета.

Агата АРЛЯНСКАЯ